

591956779

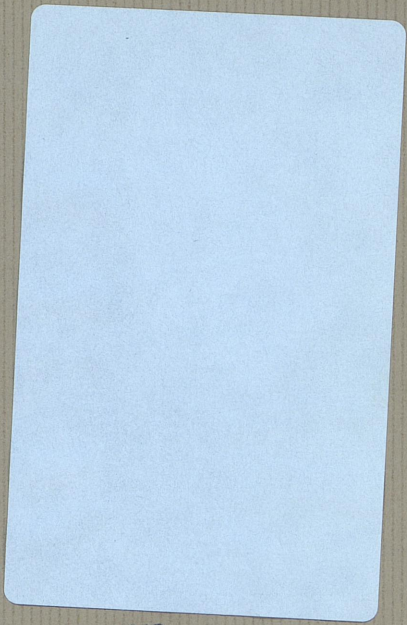

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

S. Engelstoff

Kjøbenhavns
Stilling
og Sæder
i Sommeren 1700.

RHB

**KØBENHAVNS
RÅDHUSBIBLIOTEK**

09.963 En

En

ex. 1

Kjøbenhavn's Historie Alm.

Fortællinger

om

*forlost
Hielmad*

*(Bm)
3/1-91*

Kjøbenhavn,

ved

A. C. Meinert,

Cand. theol.

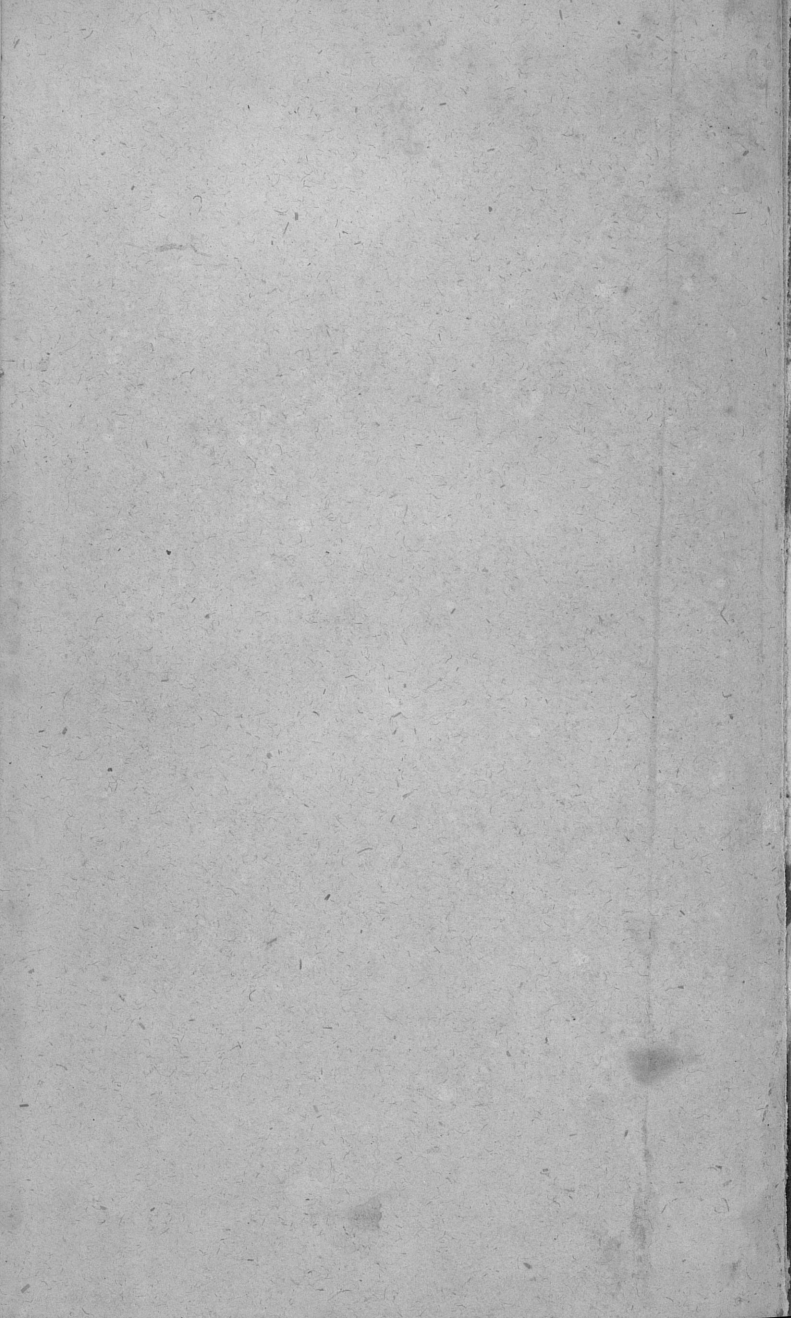
Andet forøgede Oplag.

Kjøbenhavn.

E. G. Iversens Forlag.

Trykt hos Sally B. Salomon, Brønnichs Efterfølger.

1851.

1718 55

Kjøbenhavn's Stilling og Farer

i Sommeren 1700.

Et Bidrag

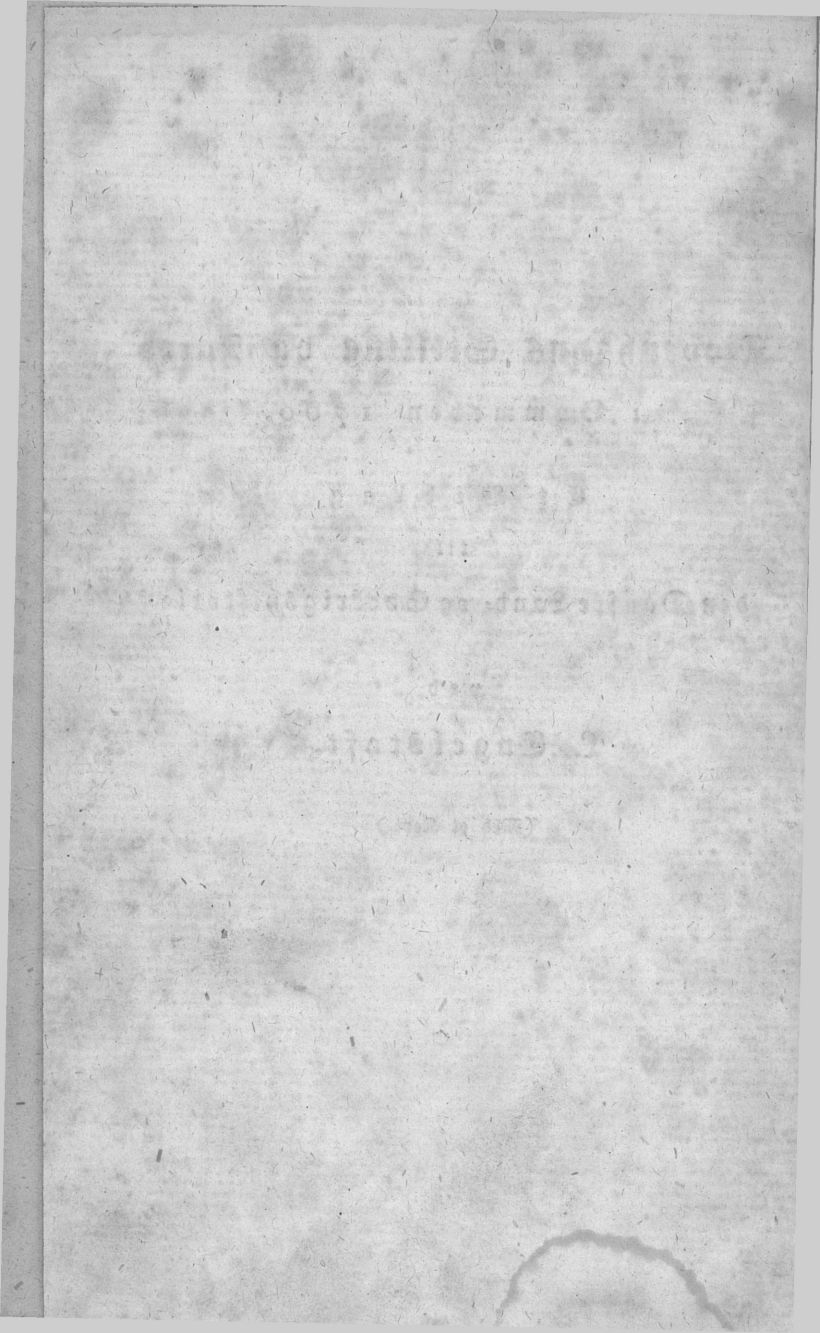
til

den Danske Land- og Søkrigshistorie

ved

L. Engelstoft.

(Med et Kort.)

F o r e r i n d r i n g .

Kjøbenhavn, allerede ved sin Plads bestemt til Dstersøens Dronning, fik i politisk Henseende en høiere Vigtighed, siden Regjeringens Sæde derhen blev forflyttet. Som tvende Rigers Hovedstad knyttede det nu paa en vis Maa- de vises Skæbne til sin, og enhver dets Fare maatte forvolde Krampetrokninger i det hele Statslegeme, hvis Hierte det saa at sige var. Men dets Beliggenhed selv ved et Sund, hvis Tilgange ikke lade sig spærre for en større Magt, maatte, allermest fra den Tid af det efter Skaanes Afstaaelse blev Hovedstad og Grændsefæstning tillige, udsatte det for nye Farer, hver Gang Krig eller Misforstaaelse med en Søemagt eller flere fremkaldte fiendt- ligt Angreb paa Rigets vigtigste Punkt — dets Hovedstad og politiske Centrum — Farer, hvilke endog dets paalide- ligste Børn, bevægelige Træmure, ei altid vare istand til at afvende. Et mærkværdigt Exempel paa en saadan Fare og sammes Virkning for det Hele frembyder Aaret 1700. Forbundne Sømagters Plan og Angreb sammen- droges mod det eene Kjøbenhavn. Dettets mislige Stillin-

paralyserede den øvrige Statskraft, og den uovervundne Konge saae sig nødt til, for at redde Statens Hierte, ved en hurtig Fred at opofre alle sine Forhaabninger og for en Deel sit Riges Vre.

Det er denne, i sig selv mærkelige, paa Stof til Eftertanke frugtbare, Begivenhed i Fædrelandets Historie, hvis nærmere Omstændigheder denne Afhandling har til Diemed at fortælle, forsaavidt disse angaae de da mod Danmarks Hovedstad rettede Angreb. Paa at sætte dette i et klarere og rigtigere Lys, end hidtil af andre, f. Ex. af Niebuhrs, var skeet, har jeg allerede i Aaret 1804 gjort et Forsøg ved et i bemeldte Aar udgivet Program. Ved nye Eftersegninger og adskillige modtagne Bidrag er det blevet mig mueligt, nu at give de i hiint Program meddeelte Underretninger en høiere Grad af Fuldstændighed og Nøjagtighed, ligesom jeg tør haabe, at det her vedseiede Kort over Sundet mellem Sieland og Skaarø, som er stuktet efter de bedste Lodskorter, og med hvilket jeg ved Hr. Contreamiral Løvenørns velvillige Bistand er bleven sat istand til at ledsage nærværende Afhandling, vil for Læseren være et kjærkomment Tillæg. — De trykte Efterretninger, jeg har brugt, ere alle paa vedkommende Steder nævne. Jeg har desuden haft Leilighed til at benytte ikke faa haandskrevne. I Særdeleshed har jeg omhyggelig samlet alt, hvad jeg til Oplysning af de omhandlede Tildragelser har kunnet finde i det Kongel. Biblio-

thets Manuscripter, det danske Cancellies, Amiralitetets og Generalcommissariatets Archiver. Nogle interessante Bidrag, som paa sit Sted ville blive anførte, har jeg Hr. Contreamiral Løvensørn, Hr. Professor Rahbek, Hr. Dr. G. L. Baden og afg. Cancellieraad Andersen at takke for. Den første har tillige havt den Godhed at giennemsee alle de i Afhandlingen forekommende Forklaringer om Strømme og Grunde ved Kjøbenhavn, om de respective Flaaders Bevægelser og Stillinger, m. v. til Søvæsenet henhørende. Dersom nogle Detailler maatte for nogle Læsere synes alt for smaalige og af for liden Almeeninteresse, bedes de at betænke, at disse Detailler for andre Læsere ville være de meest kjærkomne, og at en Afhandling af dette Slags just laaner sit Værd fra det Enkelte. Smidlertid har jeg søgt at foreene hine og disses Tars ved at henvise til Anmærkninger, hvad i Texten alt for meget vilde skade Fortællingens jevne Gang.

Frederik den fjerde befandt sig ved sin Regierings Tiltrædelse, d. 25 Aug. 1699, i et misligt Forhold til Holsten. De gamle Stridigheder med det gottorpske Huus vare ved adskillige foregaaende Forlig neppe neddyskede, end sigte bilagte. I Christian den femtes sidste Aar, især fra Christian Albrechts Død 1694, foreenede flere Omstændigheder sig til at oppuste den ulmende Ild, og midt under Congresser og Mediationer modnedes de levende Tvistsigheder immer mere og mere til aabenbar Krig. Thronforandringen i Danmark tjente snarere til at befordre dennes Udbrud end til at standse den, og allerede kunde man efter Tingenes Stilling ansee den for uundgaaelig. I Holsten trodsede en ung krigerst Hertug paa sin Souverænitet og sit Svogerskab med Carl den tolvte, forstærkede sig med svenske Tropper, der villigen fattes til hans Raadighed, byggede Skanser, for at de Danske skulde komme og rive dem ned, med eet Ord udæskede formelig til Krig. Frederik, agtsom paa sit Riges Interesse, der bød ham at betragte Forholdet til det gottorpske Huus fra en høiere politisk Synspunkt, og intet mindre end tilbøielig til at give efter, forberedte sig til med Baabens Magt at indskrænke de Rettigheder, som vare Danmark aftvungne i en ulykkelig Tidspunkt,

og hverken kunde bestaae med dets Sikkerhed eller Cre. *) Stærk ved Ungdoms Mod og ved mægtige Forbund, saae han selv ikke ugerne en Feide imøde, hvort han haabede paa eengang at ydmøge Holsten, Gottorp og med Held at bekæmpe dets Allerede, Sverrig. Planen hertil var allerede lagt under Christian den femte, men fuldendtes strax efter denne Konges Død ved Tripelalliancen af 25 Sept. 1699 mellem Danmark, Rusland og Polen (med Saxon), hvilket sidste Rige umiddelbar begyndte Fiendtligheder i Lifland. Ogsaa af adskillige tydske Fyrster havde Frederik løste om Hielp. Guld af sine store Ideer og brændende af Utaalmodighed efter at sætte dem i værk, overveiede Frederik maaskee ikke tilstrækkelig, hvorvidt Omstændighederne nu strax vare noksom gunstige. De fleste af hans Ministre, bestående af samme Orden, havde ligesaa lidet gjort sig noget rigtigt Begreb om de Vanskeligheder, som de med roligere Overlæg havde maattet forudsee. Allerede i Januar 1700 sluttedes mellem Engelland, Brunsvig, Lüneburg og Celle et Forbund til Haag, som havde til Niemeed at tvinge Frederik til Forlig efter det altonaiske Fordrags Indhold. De i Februar fornyede Underhandlinger bleve frugtesløse. Kongens Vine var Forlig paa den Basis, især under daværende Omstændigheder, det samme som at forlænge Danmarks Fæder og give dets Sikkerhed til Priis for de to Svogres fiendtlige Hensigter. Svenske Tropper

Æ 2

*) Her menes især det saa kaldte jus armorum, armandiæ, fortalirii og foederum, af hvilket det gottorpste Hus påastod tractatmæssigen at besidde en aldeles fri Udøvelse, medens det danske Hof ikke indrømmede samme Ret uden med Behøvsforholds Indskrænkninger.

stode alt i det hertugelige Holsten; flere samlede sig i det Bremenſke; hannoverſke og zelliſke Folk holdt ſig før-
dige; militære Bevægelſer fandt Sted mod Grændſerne
af Norge; Fredsbrud syntes neppe mere at kunne af-
vendes.

Under diſſe krigerſke Udſigter var det derfor og,
at Frederik allerede tidlig i Aaret 1700 hiemme udgav
ſaadanne Befalinger og tog ſaadanne Forholdsregler, at
han, efter hans eget Udtryk, "kunde være baſtant at
tage mod en Fiende, hvis denne efter den alene viſe
og gode Guds beſluttede Raad ſkulde komme ham paa
Haande." Saaledes udgik under 9 Jan. i bemeldte
Aar Befaling ſaavel til Amiralitetet ſom Generalcom-
miſſariatet, efter Overlæg med de Deputerede for Fi-
nanzterne at affatte dobbelte Reglementer for Søe: og
Land: Staten for det løbende Aar, det eene indrettet efter
Fredsfod, det andet beregnet paa Krig og ſammes For-
nødenheder. *) Ligefaa frøiede man de fornødne For-
bereddeſeſanſtalter til Flaadens Udruſning, om denne
ſkulde blive nødvendig, og allerede under 3 Febr. ud-
ſtædtes et Circulære til Biſperne i Danmark, at enhver
af dem ſkulde erkjendige ſig om, hvilke Capellaner der
fandtes i hans Stift, og opgive, hvormange af dem
fra Præſtekaldene paa nogen Tid kunde undværes og
ellers vare ſkikkede og duelige til ſom Skibspræſter at an-
tages paa Flaaden, hvis Omſtændighederne udfordrede,
at den til Foraaret ſkulde gaae i Søen. **) Som

*) Siellandske Tegnelſer for 1700 ad h. d. i Cancellie-Archivet.

**) Samme ſt. ad h. d. Af en Foreſtilling fra Amiralitetet af
9 April næſteſter ſeer man, at til den Tid endnu fattedes
13 Skibspræſter, hvorfor det af bemeldte Collegium blev

Baaren nærmede sig, bleve Krigstilberedelserne alvorlige:
 re, og snart forsvandt al Udset til mindelig Viløggelse,
 naftet den Umage, Engelland og Frankrig gjorde sig for
 at megle Forlig. En dansk Armee stod allerede ved
 Trave under Hertug Ferdinand Wilhelm af Würtemberg.
 Amiralitetet var under 29 Marts beordret at forsyne
 18 udenfor Bommen liggende Orlogskibe med deres
 fulde Udrustning og Probiantering, paa Krudtet nær. *)
 Allerede i Begyndelsen af April ansaae man Krigen saa
 vis, at den norske Post fik Befaling at gaae tillands
 over Jylland til Gladstrand og derfra tilskibs til Flek-
 kerøe eller hvor det nærmere kunde skee, og Amiral
 U. C. Gyldenløve beordredes, i Henseende til denne
 Overtart at foranstalte og iagttage det Fornødne. **)

foreslaaet, dertil at ordinere bequemme Studiosi af dem,
 som dertil havde tilbudet sig. Derpaa fulgte et Rescript
 til Biskop Bornemann af 20 April, at han af de Studenter,
 hvorpaa Fortegnelse medbeeltes, skulde ordinere til Skibs-
 præster saa mange, som behøvedes, om de ellers dertil in
 examine vare duelige befundne. Iøvrigt fik de fra Jylland,
 Fyen og Smaalandene ankomne Skibspræster hver 8 Rdr., de
 fra Sielland hver 4 Rdr. i Godtgjørelse for Reisens Omkost-
 ninger. Sgl. Resolut. af 24 April 1700.

*) Generalrommissar. Archiv. Expedit. Protoc. for 1700. 4 nye
 Pramme skulde tillige indrettes til Bombardeerfartsier.

**) Sammeft. ad 10 Apr., hvilket Document ogsaa habes trykt
 blandt de i nye danske Magazin III B. 4 S. af Hr. Conferenz-
 raad Treschow udgivne Bidrag til den danske Land- og Sø-
 Krigs-Historie i Aaret 1700 S. 97. I denne Anledning fore-
 slog Gyldenløve i en Foresilling af 12 April, at, saasom der
 ved Gladstrand ikke fandtes andre Fartsier end nogle aabne
 Baade, hvilke endog af den mindste fiendtlige Chaluppe eller
 Skiarbaad lettelig kunde overrumples og borttages, to smaa

Ogsaa friedes adskillige Forsvarsanstalter i Wenshs-
sel. *)

Imidlertid var, da man fra holstenff Side ikke vilde sløise de begyndte Skandser, Underhandlingernes fuldkomne Afbrydelse paafulgt, og den 17 Marts ryk- fede den danffe Armee ind i Hertugens Land, besatte en Hob Amter og Byer, sløifede hans nye Skandse, og indsluttede den 22 April Tønningen, hvor der laae en Besætning af 4000 Mand. Imidlertid (27 Marts) udgif et kongeligt aabent Brev angaaende en vis Con- tributions Udskrivelse i Hertugdømmene, nemlig i det Slesvigffe 5 Rdr., i det Holstenffe 6 Rdr. maanedlig af hver Ploug, til Krigsomkostningernes Bestridelse, hvor- imod alle og enhver forbødes at erlægge Noget til Hs. Riærlig hed Hertugen af Slesvig; Holsten; Gottorp, hvis fiendtlige, farlige og skadelige Henfigter derved kun vilde bestyrkes. **) En keiserlig Formaningsffrivelse af 4 April ***) kunde under saadan Tingenes Stilling ikke have nogen Følge. Kongen, betænkt paa selv at be- give sig til Holsten, var imidlertid før sin Afreise syffel-

Fartsier af Defensionen maatte ordineres til denne Postfart. Ulr. Chr. Gyldenløve var Generalpostmester i Norge; derfor er hiin Ordre udstædt til, og denne Forestilling giort af ham.

*) Ordre af 27 April 1700 i Generalcommiffar. Archiv.

**) Under samme Datum udstædte Hertugen af Würtemberg i Rens- borg et Patent, "daß bey Einrückung der königl. Troupen in die herzogliche Lande keine Hostilität geübet, gute Dredre gehalten, und alles deren Unterthanen bezahlet werden solle," som findes i Acta Publ. Holf. Fascicul. V. under No. V.

***) Keiserl. Dehortatorium i Acta Publ. Holf. Fasc. V. No. XII. Dette aabne Brev er aftrykt sammesteds under No. VIII.

sat med at føie de Anstalter, som Omstændighederne udfordrede saavel med Hensyn til Ordens Vedligeholdelse i Residentseu, som til denne Hovedstads og hele Dens Betryggelse mod et mueligt Angreb af de Svenske, den eeneste Side, hvorfra han dengang befrygtede nogen Fare. Til den Ende befalede han under 4 Mai *) Stadshauptmanden Niels Enboldsen **), efter Overlæg med Magistraten og Commandanten i Byen, Generallieutenant Hans Schack, at lade Borgerstabet tage Deel i Bagternes Besættelse med den tilbageblevne Militz, da denne formedelst de fleste Regimenters Afmarsch til Holsten ei var stærk nok til at forsyne dem alle. Ifølge heraf begyndte Borgerstabet allerede den 10 Mai at besætte Bagterne i Forening med Garnisonen. ***) Under 8 Mai udgif en Forordning om Landeværn, efter hvilken enhver Amtmand skulde optage noiagtigt Mandtal over alt vaabendygtigt Mandskab i sit Amt, udnævne Officerer, lade oprette Banner og organisere det Hele, ligesom og Borgerne skulde afdeles i visse Compagnier, forsynes med Vaaben og Ammunition og holdes færdige til Fædrelandets Forsvar. †) Ogsaa Herregaards:

*) Ordren er trykt i Nye danske Magazin a. St. S. 99 f.

**) Var efter Pontoppidans Orig. Hafn. p. 257 Guldsmed. Han havde allerede været Capitain ved Borgerstabet under Kiøbenhavns Beleiring 1658, og den tredie i Ordenen af de Borger-Capitainer, som da bleve benaabeede med Guldkieder og Wæskmedailler. Jvf. Nye danske Magaz. III B. 4 S. S. 100 Anm.

***) P. Witt Guds Bognborg om den danske Flode og Residentens-Stad Kiøbenhavn S. 4. (Udg. 1737.)

†) Frederich den fjerdes Forordninger og aabne Breve 1700-1701 S. 19.

Styrtterne skulde væbnes, og en udmunderet Rytter af hver Herregaard udredes under Oberst Trolles Commando. *) Den 7 Maj begyndte Indskibningen paa de færdigliggende 21 Orlogsskibe**), og kort efter sat en Flaade af 29 Linieskibe og 15 Fregatter i Søen under General; Amirallicutenant Ulrik Christian Gyldenløves ***) Commando. †) Ifølge den ham for denne Commando givne, under 11 Maj udstædte, Instruks skulde han med Flaaden forsvie sig til Hanse ved Carls crone ††), der ideligen indhente god og vis Kundskab

*) Eric Torms Antegnelser til Kong Frederich den fjerdes Historie i Nye Samlinger til den danske Historie II B. S. 2.

**) Generalcommissar. Archiv.

***) Mr. Christ. Gyldenløve var en naturlig Son af Christian den femte med Sophia Amalia Moth. Han var født 1678, og altsaa dengang kun 22 Aar gammel, men havde opvaakt særdeles gode Forhaabninger om sig, og med megen Iver lagt sig efter Sævæsenet. Allerede i sit sextende Aar var han General-Amiral. Den franske Baron Lahontan skriver i Aaret 1694 saaledes om ham: Il n'a que quinze ans, promet beaucoup, a de l'esprit infiniment; il est beau, bien fait et de bonne mine; en un mot, c'est un des chevaliers des plus accomplis, que j'aie vû de ma vie. Il est pourvû de la Charge de Grand-Amiral, et ce qui vous surprendra, c'est qu'il entend mieux la construction des vaisseaux et les mathematiques que les plus habiles maitres. G. Voyages de Portugal et de Danemarck par Mr. le Baron de Lahontan i den anden Deel af hans Memoires de l'Amerique septentrionale. Amst. 1728. p. 195.

†) Skribenterne ere noget forskiellige i at angive dens Styrke, men dette er efter en authentisk Liste, som Hr. Capitain C. Wlengel i Sø: Staten i sin Tid har havt den Godhed at meddele mig.

††) hvor Hertug Frederik af Holsten dengang selv opholdt sig for at paadrive de svenske Rustninger.

om den svenske Flaades Tilstand, paapasse, om og naar den vilde løbe ud, og da for alting søge at dække de danske Provindser mod Oversald og Landgang. Over alt, hvad i Flaaden passerede og i Krigsraadet foretoges og beslattedes, skulde flittigen gøres Indberetning til Kongen, som til den Ende havde forordnet en Ordinance paa Gessør, der skulde bringe til Kiøbenhavn alt hvad der kom fra Flaaden *). Da Hs. Majestæt formodentlig snart vilde kundgiøre en Reise til Holsten, skulde i hans Fraværelse lige Underretning meddeles til de Committerede, han maatte efterlade i Hovedstaden, og i fornødent Fald disses Betænkning begiæres. Virkelig nedsatte han før sin Afreise en interimistisk Regierings-Commission eller Slotlov, hvis Tilforordnede eller, som de i Befalingen kaldes, Forvaltere, skulde i Hs. Majest. Fraværelse holde et vaagent Die over alt det, som Kongens Tjeneste og Interesse i nogen Maade kunde vedkomme. Medlemmerne af denne Regierings-Commission, som skulde holde sine Sammenkomster paa Raadstuen for Kiøbenhavns Slot, vare Baron Jens Juel til Juelinge, General-Admiral (som døde to Dage efter at denne Ordre var udstædt); Knud Thott til Knudstrup og Gaunø, første Deputeret i Rentekammeret; Hans Schack, Generallieutenant og Commandant i Kiøbenhavn; Gensch v. Breitenau til Grenshof, anden Deputeret i Rentekammeret; Lauritz Munch til Bregninge, General-Major af Infanteriet og Oberst ved Artilleriet; Hans Ransen, Etatsraad og Præsident i Kiøbenhavn; Ole Hansen, Etatsraad og Deputeret i Sø-Statens Commissariat; Niels

*) Generalcommis. Archiv.

Bentzon til Vaar, General-Procureur; F. C. Ude-
ler *) til Dragholm ic., Deputeret i Land-Statens
Commisariat; Hans Rosencrantz, Deputeret i
Rentekammeret, og Claus Rasch, Politimester i Ri-
sbenhavn, i alt 11, af hvilke dog den eene, Etatsraad
Ole Hansen, fulgte Flaaden som Meddeputeret og
Medlem af Krigsraadet**).

Ankommen til Hovedkvarteret ved Tønningen, ved-
blev Frederik at være opmærksom paa Siellands og
Hovedstadens Sikkerhed. De Tilforordnede, som det
var overdraget at iagttage Kongens Tieneste i hans Fra-
værelse, fik under 29 Maj Befaling at overlægge med
Cavallerie-Obersterne Rabe og See, hvorledes de
tvende Regimenter til Hest bedst kunde forlægges til
Modstand i Tilfælde af noget fiendtligt Forsøg, og lig-
nende Ordre udstædtes angaaende Landeværnets Orga-
nisation og Ansørsel til Stiftsbefalingsmanden Otto
Krabbe, Amtmanden over Risbenhavns Amt Knud
Juul, og Amtmanden over Frederiksborg og Cronborg
Amter Otto Rabe. Den sidste blev det og paalagt,
at see Frederiksborg Slot betrygget mod al fiendtlig
Overfald, til hvilken Ende han kunde lade sig assistere
af det i Sielland staaende Cavallerie***). Ligeledes
indløb under 9 Junii Befaling, at ei Proprietærerne
skulde efter deres Forlangende af Løihuset udleveres saa

*) en Søn af den berømte Cort Udeleer.

***) Den Kongelige Befaling til Slotslovens Medlemmer er
trykt i Nye Danske Magaz. a. St. S. 100 f. Lof. Anm.
sammesteds.

****) Nye Danske Magaz. a. St. S. 102:104.

mange Musqvetter, som derfra kunde mistes *), og til Hollands og Falsters Defension, efter Stiftsbefalingsmandens, Henning Ulrich Lykows Anmodning, 30 Jernstykker, et Par Tusende Flinter og Musqvetter med tilhørende Krudt og Lod, tilligemed 5 à 6 Constabler **). Til gammel Amagers Forsvar havde Schack anseet særskilte Foranstaltninger nødvendige; men Kongen meente, at, da Flaaden var i Søen, var dette tilstrækkelig Beskiemmelse; dog gav han i den Anledning Ordre, at Obersten ved Livgarden til Hest, Niels Krabbe, skulde med Garden i Nødsfald gjøre al muelig Modstand ***). Til Stiftamtmand Otto Krabbe kom under 12 Junii fornyet Befaling at tilholde Proprietæerne i Sjælland, i Overensstemmelse med den om Landeværn udgangne Forordning at lade deres Skytter, Fogeder og andre daglige Tienere saavel som Bønderne indfinde sig med fornøden Gæver paa næste Allarmplads, for at gjøre tilbørlig Modstand, saasnart noget Fiendtligt matte foretages †). Under samme Dato fik Borgerne i Helsingør Ordre at forskaffe de fornødne Senge til Soldaterne, i Tilfælde at Commandanten paa Cronborg, Brigadeer v. der Pfort, maatte finde for godt at trække Garnisonen der fra Byen ind i Fæstningen ††).

Imidlertid gif Sagerne i Holsten just ikke efter Ønske. Tønningen, som Hertugen af Würtemberg

*) Sammesteds S. 110.

***) Siellandske Tegnelser i Cancellie-Archiv.

***) Nye Danske Magaz. a. St. S. 110.

†) Sammesteds S. 111.

††) Sammesteds S. 112.

havde indsluttet med omtrent 8000 Mand, var endnu ikke saa nær ved at overgive sig, som Kongen og hans Ministre havde gjort Regning paa, og den Uhyndighed, hvormed man drev Beleiringen, gav just intet synderligt Haab om, at det nogensinde vilde skee. Fra 26 April, da man begyndte at beskyde Staden, indkastedes over 10,000 Bomber og gloende Kugler, uden at mere end eet eeneste Huus kom i Brand, og flere Gange gif der Ild i Beleirernes Krudttønder, saa de danske Krigsfolk tilskreve alt dette Troldomskunster, og sagde offentlig, at det Hundehul var fuldt af Hexer*).

Tilsidst saae Hertugen af Würtemberg sig nødt til ganske at ophæve Beleiringen d. 2 Junii**), for med samlet Magt at modsætte sig en anseelig Hær af svenske, hanz

*) I den foranførte Samling af Acta Publ. Holst. Fascic. V under No. XXII haves en, vistnok i en siendst Tone mod de Danske affattet, Beretning om disses Ankomst for og Ustog fra Tønningen, som bekræfter disse Omstændigheder, med det Tillæg, at ei heller mere end een Borger, to Borgerkoner, en Bager- og en Møllebøvd, et Barn og nogle faa Tjenestepiger vare i denne snevre Bye omkomne, og af Soldater omtrent 50 dræbte og 40 saarede. Smidlertid siger dog den samme Beretning, at neppe 10 Huse vare blevne ubeskadigede, og at især Kirken og Slottet vare blevne ilde tilredte.

**) Carl den tolvte lod i denne Anledning staae adskillige Skuepenge, hvoraf nogle vare meget fornærmelige. Paa en af dem forestilles Fæstningen Tønningen med de af de Danske forladte Udenværker med Overkrift: amat fuga testes (Flugten elsker Vidner). Paa en anden sees en Mand med en Dreng over Knæerne, som han er i Begreb med at pidske, og ovenfor læses: vagiat ne vageatur (lad ham kun straaale, at han ei skal blive selvræddig). I Anledning af den Over-

noverske, zelliske og hollandske Tropper, der ilede Hertugen af Holsten til Hielp. Men her var denne General ikke heldigere i at sanke Laurbær. Det hedte, at den foreenede Armee var den danske langt overlegen *), og den sidste trak sig mere tilbage. Den var desuden saaflet rustet, at tildeels hverken Krudt eller Gesværer duede. Forgieves fordrede og ventede Frederik den Hielp, de med ham allierede tydske Fyrster, i Særdeleshed Sachsen og Brandenburg, havde lovet; nogle havde hverken Penge eller Folk, andre lode sig forkræffe af Reiseren, alle droge de sig tilbage eller viste sig kun for et Syns Skyld. Sagerne stode saaledes paa en temmelig slet Fod i Holsten. Frankerig havde vel, uagtet den med Sverrig

skrift paa en anden: angor, non tangor, blev det gjort følgende latinffe Vers:

Tonningam tangens, Rex Daniæ tangitur ipse;

Si non vis tangi, tangere, Dane! cave.

Isfr. Nordberg Leben Carl des Zwölften I Th. S. 195.

- *) Om begge Armeers Styrke ere Skribenterne, som saadvanlig, ueenige. De Allieredes anslaaer Gebhardi (Danmarks Historie V S. 254 dansk Overs.) til 50000, Sneedorf (Danm. Historie II S. S. 247) til 40000, Nordberg a. St. S. 247 til 21000, Bussaus (Frederich den fjerdes Dagregister S. 866) til 20000, Sjøyer (König Friederich des vierten glormwürdigstes Leben, Haandskr. i det Kgl. Bibliothek) til 16000. De Danstes angiver Nordberg til 20000, Gebhardi til 18000, Riegels (Udkast til fjerde Frederiks Historie I. S. 340) til 16000, Sjøyer til 12 = 16000, Ralph (History of England during the Reigns of King William, Zveen Anna and King George the first, Lond. 1746 4. II. S. 86) til 12000. Det Rimeligste er da — siden man ved saadanne Angivelser stedse bør følge den laveste Maalestok — at den allierede Armee har været mellem 16 og 18000, den danske mellem 12 og 16000.

nyligen sluttede Alliance*), undslaaet sig for at tage Parti mod Danmark, og selv søgt at afholde Engelland og Holland derfra**), men nogen egentlig Bistand var ikke derfra at erholde. Dets tilbudne Mægling blev ogsaa unyttig, da Hertugen ikke vilde tage imod den.

Men dette var ikke nok. Frederik saae sig nu snart ængstet fra en anden Side, hvorfra han i Begyndelsen intet havde frygtet. Engellands Opmærksomhed var dengang stærk spændt paa det faste Land i Anledning af den forestaaende Thronvacance i Spanien, hvorfra man hvert Dieblik ventede Budskab om Carl den andens Død. Det var under disse Omstændigheder Kong Vilhelm meget om at gjøre at tilveiebringe Rolighed i Norden, for med frie Hænder at kunne modsætte sig Frankerigs Hensigter. Han havde derfor strax i Begyndelsen villet afstrue Danmark et Forlig, og under disse Negotiationer indgaaet, som ovenfor er anmærket, et hemmeligt Forbund med Holland, Sverrig og Hertugen af Slesse om at tvinge Kongen til en Fred efter det altonaiske Fordrags Grundsaetninger. Dette Vilhelms Skridt mod Kong Frederik var maaskee ikke en Følge af den blotte Politikk — thi den egentlige politiske Hensigt, Fredens Tilveiebringelse, havde ligesaa vel kunnet opnaaes ved at tvinge Hertugen, der desuden var stærk nok ved Alliancen med Sverrig — men synes ogsaa at have haadt nogen Grund i personlig Uvillie og krænkethed. Kongen af Danmark skal nemlig en Dag ved

*) *Flassan* Histoire de la Diplomatie française IV p. 266 sq.
Dette nyttige Værk indeholder i øvrigt flertal intet angaaende det franske Hofs Mediation i de her omhandlede Stridigheder.

**) *Ralph a. St. II. S. 868.*

Laffelet, da Talen faldt paa de politiske Conjuncturer, have sagt, at, siden Wilhelm laae i Strid med sit Parlament, saa vilde han ikke være istand til, at gjøre meget i Europa; denne skal have faaet det at vide og sagt til Marquis de Foret, som var ansat ved det danske Hof, men dengang i Kong Augustus's Tjeneste, at han skulde lade Danmark føle, at han immer var istand til at gjøre noget i Europa *).

*) *Lamberti Memoires pour servir a l'histoire du XVIII siècle, I. 63. Ralph a. St. C. 263. Belsham History of Great Britain IV, p. 370.* Jeg finder denne Anecdote saa meget meget mere trolig, som der i Grunden ingen overveiende politisk Aarsag var, hvorfor Wilhelm hellere skulde tage holstenisk end dansk Partie. Har ikke Historien utallige Exempler paa, at private Eidenheder have seiret selv over de vægtigste politiske Grunde? Var det maaskee af Politik, at Frankrig 1756 forbandt sig med Østerrig, for til dette's Forbeel at udtømmes i Europa og tilintetgjøres i Indierne? Var det maaskee Politik, som bevægede Ruslands Elisabeth til at bekrige det østerrigiske Huses opstigende Rival? Det var i øvrigt fuldkommen rigtigt, at Wilhelm var i sit Forstaaelse med sit Parlament, og netop Frygten for at møde Indsigelser og Banffeligheder var det, som befremte ham til, siden i dette Anliggende at handle paa egen Haand, uden at meddele Parlamentet sin Plan eller gjøre Forsøg paa, om Underhuset vilde paatage sig Udgiften til Flaaden. They were, siger den samtidige Biskop Burner (*History of his own time ad. a. 1700*) in so bad a humour, that the King apprehended, that some of them might endeavour to put an affront upon him and oppose the sending a Fleet into the Sound. Frederik den fjerde var saaledes ikke slet underrettet om Forholdet mellem Wilhelm og hans Parlament, og den Mening, han derpaa grundede, var mere besværet end Uttringen deraf forsigtig.

Allerede under 7 Junii overleverede den engelske Minister til Rendsborg en Note *), hvori han tilkiønde: gav, "at hans Herre som Garant for den altonaiske Tractat saae sig nødsaget til at sende en Eskadre af Krigsskibe til Østersøen for at haandhæve samme, dog i det fulde Forsæt, ikke desto mindre at vedligeholde med Hs. Majestæt Kongen af Danmark god Venstab og Correspondence; at Kongen af Engelland intet attraaede tvrigere end Rolighedens Gienoprettelse i disse Egne, og ønskede derfor, at Hs. Majestæt vilde beqvemme sig til, strax at trække sine Tropper ud af Hertugens Land, lade denne træde igien i uindskrænket Besiddelse af alle sine Byer og Fæstninger, og til samme Tid den afbrudte Underhandling fornye, for uden Henstand at faae de opkomne Tvistigheder bragte til Endelighed, og da tillige Alt afgjort saavel i Henseende til bemeldte Restitution, som til den Erstatning, Hertugen kunde have at fordre for lidt Tab og Skade. Hvis det maatte behage Hs. Majestæt, derom ufortøvet at udstæde en Erklæring og tillige at lade alle Siendtligheder indstille, da vilde, i saadant Tilfælde, ogsaa de Befalinger blive tilbagekaldte, som vare givne Chefen for Eskadren i Hensyn til Garantens Fuldbgyrdelse." Denne Proposition var alt forbydende og for Kongen ydmygende til, at han skulde ligesom frem kunne have antaget den. I det derpaa afgivne, med Værdighed affattede, Svar **) bemærkedes, "at det ikke var Kongen af Danmark, men Hertugen, som havde overtraadt den altonaiske Tractat; at de Magter, som havde paataget sig at være Garants for bemeldte Tractat,

*) Trykt i Act. Publ. Holfat. Fasc. VI under No. IX.

**) Sammesteds No. X. Dets Datum er ikke vedfæstet.

burde snarere gjøre den giældende til Hs. Majestæts Fordeel end til Hertugens, som uimodsigeligen befandt sig i det Tilfælde, at være Angriber; at Hs. Majestæt ogsaa reklamerede den samme Garantie og tvivlede ikke paa, at Hs. Brittiske Majestæt og Generalstaterne i intet andet Niemed sendte deres Flaade til Østersøen; at til at optage Negotiationerne paa ny tilkom det Hertugen at gjøre det første Skridt, siden det var ham, som havde afbrudt dem; at Hs. Majestæt imidlertid, for at bevise sin oprigtige Attraa efter at see den offentlige Ro: lighed gienoprettet, havde, efter den franske Ambassadeurs (Grev Chamilli's *) Forslag og efter det den danske Minister i Paris til samme Tid gjorde Tilbud af fransk formelig Negling, ladet bemeldte Ambassadeur erklære sin Tilbøielighed til at indtræde i ny Underhand: ling, ja endog, for saa meget mere at lette dens Frem: gang, til at indvilge i en Vaabensstilstand, naar Mod: partiet dertil var ligesaa villigt, stedse i Forudsætning, at de svenske og lyneborgske Tropper, som havde gjort Indfald i Hertugdømmene og der udøvet allehaande Fiendtligheder, usfortøvet trak sig tilbage derfra, hvor: paa Hs. Majestæt hvert Dieblik ventede Bedkommendes Svar giennem den franske Ambassadeur." Men her: ved var for det første Intet vundet. Hertugen lod under 10 Junii ved sin i Hamborg værende Minister erklære de garanterende Magters Befuldmægtigede, som

*) Det er den samme Chamilli, som siden, i Aaret 1702, havde den ubehagelige Brevverling med den danske Statsminister Sehested, der kan læses hos Glassan a St. C. 232 ff, og i hvilken han ogsaa tillægger sine Fortienester af Danmark i disse Mediations-Ånliggender sam megen Vigtighed.

just i samme Dage havde begivet sig fra Rendsborg til Hamborg, at han ikke sandt sig foranlediget til at modtage den af Danmark søgte*) franske Mediation, saa meget mindre, som han heri intet kunde uden de høie Magters Vidende og Samtykke, der allerede havde gjort Begyndelse til, med virkelige Rustninger og Operationer til Lands og Bands at fuldbyrde Garantien for det altonaiske Forlig**).

Imidlertid havde Wilhelm efter den svenske Ministers paatrængende Fordring i Begyndelsen af Maj givet Befaling til Eskadrens Udrustning baade i engelske og hollandske Havne, dog uden derover, af Frygt for Modstand, at gjøre sit***) Parlament nogen Meddelelse, og allerede den 8 Junii ankom en foreenet engelsk-hollandsk Flaade under Amiral †) Georg Rooke's Overcommando paa Wingøer-Nhed ved Gothenborg ††).

*) Saaledes udtrykker Hertugen sig. Efter de danske Statskrifter maatte det hedde: den af Frankrig tilbudne.

***) Acta Publ. Hof. Fasc. VI. No. XIII.

***) Jvf. ovenfor S. 335. Anmkn.

†) Det er ingen Affectation, (af hvilken Fors. er en stor Haber) naar her bestandig skrives Amiral, Amiralitet oc. og ikke Admiral, Admiralitet oc., men fordi den sidste Skrivemaade baade er urigtig og leder til en aldeles falsk Etymologie. Jvf. *Du Cange Glossarium mediæ et infimæ Latinitatis ad voc. Amiralus* etc. Ei heller er hiin urigtige Skrivemaade af dette orientalske Ord optagen enten i det italienske, spanske eller franske Sprog.

††) Campbell Leben und Thaten der Admirale und anderer berühmter Britanischer Seeleute, Aus d. Engl. Leipz. 1755, 2ter Th. S. 151. Thom. Lediard Naval History of England Lond. 1735, fol. T. II, p. 731. Den her omtalte

Da Vilhelm havde fundet den danske Regierings sidste Svar utilfredsstillende, saa var ei heller nogen Forandring skeet i de bemeldte Amiral givne Instructioner. Den franske Ambassadeurs og de øvrige meglende Ministres uophørlige Bestræbelser endog blot for at tilveiebringe en Vaabensstilstand i Holsten bleve midt under de daglige Propositioner, Modificationer og Correspondencer frugtesløse, især af den Aarsag, at Kongen af Danmark gjorde det til en absolut Betingelse, at, naar han drog sine Tropper tilbage, den allierede Armee da ligeledes maatte trække sig tilbage over Elben eller i det mindste over Alsteren *). Ligesaa lidet udrettede Chamilli ved det Bres **), han under 15 Junii skrev fra Nendsborg til Amiral Rooke, hvori han, ved at orientere Amiralen i Tingenæs politiske Stilling, søgte at formaae ham til ikke at gaae videre frem, forinden han havde erfaret Udfaldet af den med saa megen Virksomhed begyndte Mediation og erholdt nye Ordres fra Engelland. Rooke svarede under 23 Junii ***) " at, da den danske Regierings sidste Erklæring var aldeles usyldeffgiørende (very illusory and ambiguous), saa fordristede hverken han eller hans Medcommanderende for den hollandske Eskadre, Amiral Allemonde, sig til i mindste Naade at afvige fra de Befalinger, de havde, med mindre de af deres Konges Ministre bleve underrettede

Y 2

Amirals Navn skrives selv hos engelske Skribentere snart Rook, snart Rooke.

*) Acta Publ. Holst. Fascic. IX. No. XII.

**) Sammeft. No. VII.

***) Sammeft. VIII, paa Engelsk med en fransk Oversættelse. Det engelske Aftryk er fuldt af Feil,

om, at en Vaabenstilstand var sluttet; de beklagede saaledes, ikke at kunne vise den forønskede Opmærksomhed for Hs. Excellences "expressions, wich are very valuable." Umiddelbar derpaa fik disse Admiraler en Skrivelse fra Hertugen af et andet Indhold, nemlig et fra Hovedkvarteret Pinneberg under 22 Junii udferdiget Commissions-Patent, ved hvilket Hs. Durchl. i Conformitet med og i Kraft af den af de garanterende Søemagter (Engelland, Holland, Sverrig) skete Overladelse opfordrer dem til, med den dem betroede Flaade af yderste Eone og Formue at understøtte og forsware hans Interesse mod Kongen af Danmark; hvad de i denne Henseende efter bedste Skjønnende og Krigens Leilighed saaledes foretog, skulde han altid kiende rigtigt og gyldigt*). — Til samme Tid lod Hertugen udstæde Caperebreve mod danske Skibe**). Og saa lod han inddrive Brandkat af de kongelige Byer, som hans eller hans Allieredes Tropper havde besat, hvilket kun havde Repressalier fra dansk Side til Følge***).

*) Dette mærkværdige, paa Latin affattebe, Document findes under No. XX i den anførte Samling af Acta Publ. Holst. Fasc. VI., samt i Memoires pour servir à l'histoire du XVIIIme siècle par *Lamberti* II. p. 50. Neppe have de to første Søemagters Admiraler fundet sig meget smigrede ved at være blevne stillede til en fremmed Hertugs Raadighed.

***) Formular dertil i Acta Publ. Holst. Fasc. VI. No. XXI. XXII.

***)) Sammeft. No. XIX. XXIII. XXIV. Den Staden Altona af Hertugen paalagte Brandkat beløb 38,000 Rdlr. Dens Sum var for Kongen angiven til 50,000 Rdlr., hvorfor han paalagde Byerne Slesvig og Kiel tilsammen at udrede en lige Sum.

De Søerustninger, som skete i engelske og hollandske Havne, vare imidlertid ikke bleve Kong Frederik ubekjendte, ligesaa lidet som han kunde tvivle om deres sande Niemeed, endog før den engelske Minister desangaaende overgav i Kendsborg den ovenfor *) omtalte Note. Som en Følge heraf gav han allerede ved en Ordre af 1 Jun. **) sin Flaade, der alt en tidlang havde krydset i Østersøen for at observere de Svenske, Befaling at forsoie sig ind i Sundet og der indtil videre Ordre til Defension alene forblive, saafremt enten de Hollænder eller Engellænder eller de Svenske did skulde komme; dog tilføiede Kongen udtrykkelig, "at de ingen Gewalt mod nogen Fremmed maatte forsøve, med mindre Flaaden med nogen Gewalt blev angreben", ligesom han og ved en Ordre af samme Dato befalede, at ingen fremmede Skibe maatte anholdes, men enhver med al Høflighed beegnes ***) , samt at man skulde give fire

*) S. 336. f.

**) Vice-Amiral Just Juuls Liv og Levnetsbeskrivelse. Kjøbenhavn. 1755 S. 117. Denne Ordre selv, som omtales i de følgende af 9 Junii, har jeg ligesaa lidet som Udgiveren af Nye danske Magazin a. St. S. 108 nogensteds kunnet opdage.

***) Amiralitets-Archiv. Denne Befaling satte ellers Krigsraadet i nogen Forlegenhed; thi man havde faa Dage iforveien opbragt 3 svenske Skibe og sendt dem til Christiansøe. Krigsraadets Beslutning blev, at Commandanten paa Christiansøe strax ved en Fregat skulde anbefales, ufortøvet paa høfligste Maade at løslade bemeldte 3 svenske Skibe til at fortsætte deres Reise, hvorhen de lystede, og foregive for dem, at Grunden til deres Anholdelse var denne: at Tidender til Flaaden vare komne, at der fra Carlsrone deslige Coffardestøbe med adskillig Krigsammuniton til Holsten at trans-

hollandſke Skibe, der havde lidt Fornærmelse ved Bornholm, behørig Satisfaction.

Denne Befaling krydsedes ved en Rapport, dateret Skibet Christian 5 til Ankers ndi Drefund den 2 Jun. *), hvori Gylldenløve underretter Kongen om, at den hele ſvenſke Flaade, beſtaaende af 32 Orlogſkibe og ialt af 43 Seilere, var gaaet i Søen og laae til Ankers ved Bornholm **), ſamt at den iſølge Skipper: Eſterretninger havde iſtinde at lægge ſig imellem Stevns og Falſterboe. I ſamme Rapport meldte General:Amiralen, at de Deputerede i Kongens Fraværelſe (den interimiftiſke Regieringscommiſſion) havde tilkiendegivet, dens Mening var, at Flaaden for at dække Kiøbenhavn og Amager og for at forhindre de Svenske at affkiære den Communication med Hovedſtaden, ſkulde lægge ſig paa Kiøbenhavns Rhed, i hvilken Uledning han udbad ſig Hs. Majestæts nærmere Befaling med den tilføiede Yttring: "Min allerunderdanigſte Tanke ſkulde være, at man ſig vel kunde lægge noget nær Middelfgrunden, men ſkulde vi gaae videre ind og lægge os paa Kiøbenhavns Rhed, da laae vi meget ilde til at forhindre de fremmede Eſquadres ſig med den ſvenſke at conjungere". Her talede Amiralen; paa denne Omſtændighed synes de Deputerede ikke at have tænkt.

portere vare affærdigede; men ſom man nu ved tilfældig Leilighed havde faaet fuld Eſterretning om, at de i deres Skibe ikke havde andet end Rug inde, ſaa ſkulde dem igien være tilfødet at fortsætte deres Reife. (Krigs-Deliberat. i Amiralitets-Archivet.)

*) Amiralitets-Archiv.

***) At denne Eſterretning var for tidlig, ſees af det Eſterfølgende.

Imidlertid indløb Kongens foromtalte Befaling af 1 Jun., hvilken dog ved en senere af 9 Jun. *) modificeredes derhen og forsaavidt tilbagekaldtes, at det nu blev Amiralen, som Kongen forudsatte, allerede efter Befalingen af 1 Jun. at være ankommen med Flaaden i Øresund, paalagt, især at have et vaagent Die med, at ingen Transport af svenske Tropper skete fra Gothenborg eller andre svenske Havne til danske Provindser, og derhos, uden Hensyn paa det under 1 Jun. givne Forbud mod Fiendtlighedens Udøvelse, paa ingen Maade at tillade de engelske og hollandske Eskadrer at foreene sig med den svenske Flaade, men deri at rette sig efter den ham af Geheime: Conseilet under 22 Maj tilstillede Betænkning **). Kongen tilsviiede, man kunde lade de commanderende Officerer forstaae, at han allerede var isærd med at fornye Tractaterne med Hertugen af Holsten: at han virkelig havde antaget Frankerigs tilbudne Mediation ***); at under slige Omstændigheder kunde en saadan Conjunction, der maatte have Underhandlingernes Afbrydelse til uundgaaelig Følge, aldeles ikke tillades; at han, da Danmark ikke var i nogen Misforstaaelse enten med Sverrig eller de to andre Magter, haabede, de ikke vilde indtrænge sig med Magt, i hvilket Tilfælde man havde Ordre at fordrive Magt med Magt. †)

*) Expederet, som det synes, endnu inden Gyldeuloves Rapport af 2 s. M. var ankommen til Rendsborg.

***) Den her paaberaabte Betænkning har jeg forgieves søgt at finde.

***)) Dette var rigtig; men fra Hertugens Side var det samme ikke Tilfældet. See ovenfor S. 337.

†) Denne paa Tydsk givne Ordre er trykt i Nye danske Magazin a. St. S. 109.

Endnu krydsede Flaaden i Østersøen, da den sidste Kongel. Befaling indløb og satte Admiralen paa en vis Maade i ny Forlegenhed, " efterdi det syntes ei alene vanskeligt men ogsaa snart umueligt, for adskillige Aarsagers Skyld, baade i Kattegattet og i Østersøen at forhindre Transport, og tillige at ligge i Sundet og præcavere, at de Engelske og Hollandske ikke skulde komme til at conjungere sig med den svenske Flaade". Hele Krigsraadet var i denne Anledning forsamlet den 14 Jun., og efter megen Overveielse udfaldt dets Betænkning*) endelig saaledes, at, saasnart Vinden, som paa nogen Tid havde været contrær til at komme forbi Dragør med, vilde søie, skulde man ufortøvet begive sig til Sundet, deels for af al Magt at hindre de forventede engelsk; hollandske Eskadrer at gaae igiennem Sundet og Drogden til Østersøen og foreene sig med den svenske, deels for med det samme at forebygge, saavidt mueligt, al Transport fra Gothenborg til danske Kyster, hvorhos det besluttedes, ved lette Skibe flittig at recognoscere i Kattegattet; saafremt Underretning erholdtes, at førstnævnte Eskadrer ikke endnu vare passerede Skagen eller indkomne til Gothenborg**), da at detaschere 5 à 6 Skibe ud i Kattegattet med Ordre, af yderste Eone at hindre enhver svensk Transport at udløbe, men, naar hine Eskadrer mærkedes at være i Nærheden, da strax igien at retirere til Flaaden i Sundet, i Hensyn til, at det ingenlunde kunde ansees

*) Krigsraadets Deliberationer under 14 Jun. i Amir. Archiv.

**) Man vidste altsaa endnu ikke den 14 Jun., at den combinerede engelsk-hollandske Flaade allerede den 8de var ankommen for Gothenborg.

raadeligt, enten at vove den hele Flaade i saa snevert et Farvand som Kattegattet for at hindre Transporten, ei heller at dele den, for paa eengang at forekomme Transport i Østersøen og i Kattegattet, hvorved desuden Flaadernes Conjunction vilde blive saameget vanskeligere at afværge. Imidlertid skulde gøres nærmere Forespørgsel til Kongen, enten det egentlig var Transporten fra Gothenborg, eller den, der kunde forventes fra Carlsrone, paa hvilken man især skulde være opmærksom, og derhos indstilles til Hs. Majest. Bifald, at Flaaden efter foransførte Betænkninger indtil videre maatte holdes samlet i Sundet *).

Nu gik Flaaden til Sundet. Men forinden Kongens Resolution kunde erholdes, fik man ved Krydsere den Efterretning, at den svenske Flaade laae 28 Drlogsskibe stærk i Carlsrone, færdig til at løbe ud med Transportskibe og Tropper, som formodedes at skulle gaae til Holsten. Denne Tidende gav Anledning til, at Cyldenøve, i Henhold til den Kongl. Befaling om at forhindre al Transport, den 18 Junii foreslog i Krigsraadet, igien at tage Stilling med Flaaden ved Møen, for at have et vaagent Die med bemeldte Transport. Men i Betragtning af, at den Kongl. Ordre af 9 Junii syntes især at lægge megen Vigtighed paa at forhindre Flaadernes Conjunction, det efter de indløbne Beretninger ei heller var at formode, at nogen Transport vilde udløbe fra Carlsrone inden den 15 gl. Stiil (25 ny Stiil), saa besluttedes dog, hellere at blive liggende i Sundet indtil sidstnævnte Datum, og imidlertid at

*) Skrivelsen til Hs. Majest. i denne Anledning afgik Dagen efter, den 15 Junii.

indhente nærmere Kongl. Ordre; men hvis samme ikke forinden den Tid indkom, da, naar visse Tidender havde, igien at gaae tilbage til Østersøen og holde det Frydsende mellem Nøen og Stevns for der af al Magt at afværge Transporten *). Imidlertid indløb Kongens Svar paa hiin Forespørgsel af 14 Junii. Det var affærdiget fra Hendsborg under 19 Junii og indeholdt i det Bæsentlige: at det især maatte ansees magtpaaliggende at forhindre Transport af Tropper fra Gothenborg til Jylland **) eller Holsten, og at han desaarfsag approberede, hvad i Krigsraadet den 14de var resolveret; men da det var at formode, at, naar Flaaden lagde sig i Sundet for at forhindre saavel bemeldte Transport som den engelske og hollandske Eskadres Foreening med den svenske, den sidste da vilde søge at løbe ud og sætte sig enten i Risgebugt eller ved Dragør, paalagdes det Gyldenløve, hvis saadant skulde skee forinden den engelske og hollandske Eskadres Ankomst, at angribe og slaae de Svenske paa omtalte Steder og da at indtage sin forrige Stilling igien” ***).

Det var alligevel ikke meget rimeligt, at den svenske Flaade paa en Tid, da den saae sine Allieredes Ankomst imøde, skulde ved at operere særskilt udsætte sig for særskilt at worde angreben og mueligen slaaget af den danske. Ogsaa blev den hele Ordre uden Følge; thi neppe var den ankommen, før Omstændighederne havde

*) Krigsraad. Deliberat. af 18 Junii i Amiral. Archiv.

**) Man seer saavel af dette som det Foregaaende, at man endnu ikke havde mindste Formobning om de Svenskes forehavende Landgang paa Sieland.

***) Nye Danske Magaz. 4. St. S. 114.

forandret sig. Endnu inden Maanedens Slutning viste den forventede engelsk-hollandiske Eskadre sig ved Indløbet til Sundet. Den 27de lagde den sig til Ankers bag Lappen, $2\frac{1}{2}$ Mil fra den danske Flaade, som laae mellem Hveen og Helsingør *). Hiin bestod af 23 Linieskibe og fem Fregatter foruden tre Brandere og eet Bombardeerfisk **), og førtes af Amiralerne Rooke og Allemonde. Den første havde som Oversicommanderende hemmelig Instruction, i eet og alt at efterkomme Hertugens Befalinger ***). Her modtog han den svenske Amiral Wachtmeisters Forsikkring, at han vilde gribe det første gunstige Dieblif for at støde til med den Eskadre, han commanderede †). Imidlertid bleve, saasnart de combinerede Eskadrer havde ankret, fra dansk Side Amiral Gedde og Etatsraad Oluf Hansen (der fulgte med Flaaden som civil Deputeret)

*) Gyldenløves Rapport til Kongen, dat. Skibet Christ. 5 den 27 Junii 1700, i Amiral. Archiv.

**) Specification i C. G. Tornqvists Utkast til svenska Flotens Sig-Tåg. Stockholm II Delen S. 11. Dermed stemmer i det Væsentielle overeens Lediard a. St. og en haandskreven svensk Rapport, som jeg har ved Haanden. Den første paalidelige Efterretning om den combinerede Flaades Styrke fik de Danske af en Lyde, ved Navn Hans Knudsen, "hvilken var paa en hollandisk Brander og svømmede derfra over til Helsingborg, hvorfra Commandanten lod ham transportere over til Helsingør, saasom han foregav at være fra et hollandisk Coffardieskib og at have mistet sin Baad. Denne Lyde siger, at han deserterede, fordi han ei vilde tiene med sit Fædreland." Amir. Archiv.

***) Jvf. ovenf. S. 340.

†) Lediard a. St.

endnu samme Dag affendte til Rooke og Allemonde for at forespørge om det egentlige Diemed af deres Komme*). Svaret var, at de vare komne som Venner og ikke som Fiender, og alene i den Hensigt at forebygge Fiendtlighedernes Udbrud i Østersøen**); men at de havde Befaling at passere Sundet, og ventede ubehindret Giennemfart. Derpaa blev fra dansk Side svaret, at saadant aldeles ikke kunde tilstødes, førend nærmere Ordre var indhentet fra Kongen; man overlod til dem selv, om de paa det Sted, hvor de nu laae, vilde oppebie H. S. Majest. Bestemmelse, eller i modsat Tilfælde gjøre sig fattede paa en eftertryffeligg Modstand. Desuagtet lagde de allierede Eskadrer nærmere op mod Cronborg, og vare meget sysselsatte med at maale og oplodde Grundene inden og uden for Lappen***). Gylденløve holdt sig ganske færdig til Slag og lod endnu til sit Mandstabs Forstærkning komme fra Risbønhavn alle de Skibsfolk, som vare tilbage paa Holmen †). Ogsaa blev det forbudt alle Skibe at tilføre de fremmede Eskadrer mindste Provision; blot de to Admiraler fik

*) Hamb. Relations-Courier 1700 No. 100. Etatsraad Sansens Rapport til Kongen, dat. Orlogskibet Elephanten den 2 Julii 1700 i Amir. Archiv.

***) Kiegels a. St. I. S. 292. Af Kongens Ordre til Gylденløve af 6 Julii seer man, at Amiral Rooke selv tilskrev den danske Amiral et Brev af saadant Indhold. Heraf kan da sluttes, at de Deputerede ogsaa havde medbragt et Brev fra denne til hiin.

***) Etatsraad Sansens Rapport til Kongen af 2 Julii.

†) Relations-Courier a. St.

Lilladelse at hente nogle Forfriskninger fra Helsingør*). Imidlertid erfarede, at den svenske Flaade var løben ud fra Carlsrone og det var ikke længere tvivlsomt, at dens Plan var at foreene sig med de engelsk-hollandske Eskadrer.

Under disse Omstændigheder syntes den danske Flaades Stilling at kunne blive critisk, og det var Tid at tage bestemte Forholdsregler. Vel havde man ufortøvet affærdiget en Coureer til Kongen med Forspørgsel, hvad man skulde foretage med Flaaden, ifald den engelske og hollandske Eskadre, som nu laae saa nær, vilde søge at gaae ind i Sundet, og den svenske Flaade, som man vidste, tildeels var udloben, at ankomme til Sundet sønden fra; men da det befrygtede Tilfælde let kunde indtræffe, inden Hs. Majestæts Svar kunde indløbe, var det aldeles nødvendigt, strax at tage en foreløbig Beslutning. Et Krigsraad blev til den Ende holdt den 29 Junii, og efterat alle Tilstædeværende var meddeelt Indholdet af den sidste Indstilling til Hs. Majestæt, hvorpaa Svar endnu ei var kommet tilbage, blev det samme vigtige Spørgsmaal fremsat til Overveielse, nemlig hvad man skulde gjøre i Tilfælde af, at de engelske og hollandske Eskadrer, som nu laae saa nær, skulde gjøre Forsøg paa at gaae ind i Sundet fra den eene Side, og den svenske fra den anden, før Kongens bestemte Befalinger indløb; fremdeles, om man ikke kunde hindre begge Parter i deres

*) Kiegels a. St. S. 292. Derimod var der fra svensk Side givet Ordre til Kronfogden i Helsingborg, at lade Amiraalerne forsyne med Victualier uden Betaling, og deres Mandskab for Penge. O. Sansens Rapport af 2 Julii.

Passage igiennem Flinterenden*), hvor de Svenske sagdes at have lagt eller at ville lægge Lønder til Kiende:

*) For at forstaae dette og det Følgende er det nødvendigt at have et rigtigt Begreb om Søpassene eller Løbene i Sundet mellem Sielland og Skaane. For dem, som ikke ere tilstrækkelig bekiendte med det Locale, vil jeg tilføie følgende geographiske eller hydrographiske Oplysninger. Herne Amager og Saltholmen indtage med deres omliggende Flade og udstrakte Grunde en stor Deel af Sundet mellem Sielland og den modsatte Skaanske Kyst, imellem hvilke der ere flere Løb eller Rønder, som have Dybde nok for Giennemseilingen af endog store Skibe. Man maa Disten eller Vesten om Saltholmen. Løbet paa den vestlige Side imellem denne De og Amager kaldes Drogden, som er det almindelige Løb for alle de Skibe, der gaae til eller komme fra Østersøen. Det er tillige det dybeste; store Orlogsskibe kunne gaae derigennem; dog har det ikke Dybde nok for de største Tredækkere, som Rusland har havt i de nyere Tider, hvilke losse deres Kanoner, Vand o. s. v. paa den eene Side, til de ere komne giennem og igien kunne indtage det paa den anden; det er tillige temmelig smalt. Belanlagte Batterier paa Amager, især nede ved Dragør, hvor det giennemseilende Skib kommer Amager nærmest og indenfor Studvidde, kunde vel ikke ganske forbyde Krigsskibe med en aaben Vind at seile igiennem, men de kunde dog gisre dem samme noget vanskeligt. Efterat den svenske Flaade var gaaet derigennem 1644, anlagde Kong Christian den fjerde et Blokhuis paa den ved Rastrup udskydende Grund; denne Grund eller Rev, Rastrups-Knæ kaldet, ligger over $\frac{1}{4}$ Miil fra Land, som de store Skibe maae gaae uden om, eller, hvilket er det samme, Løbet ligger her nærmere henover mod Saltholmen. Noget norden for Rastrups-Knæ ligger en stor Flade eller Grund, som kaldes Middel-Grunden, der strækker sig omtrent $\frac{1}{2}$ Miil i Nord, og kan være en stiv Qvartmiil breed; denne, som især paa den sydlige Ende kun har liden Dybde, danner tvende Løb. Det østlige, som er imellem samme og Salt-

regn paa det rette Dyb, enten ved at lade disse reent borttage, eller forlægge dem paa urette Steder, eller

holmens nordvest og nordlig udskydende Grunde og er det dybeste og bredeste, kaldes *Sollænder-Dybet*; de Skibe, som gaar igiennem Drogden syd eller nord paa, og hvis Bestemmelse ikke er til eller fra Kiøbenhavn, følge sædvanlig dette Løb. Det vestlige Løb mellem Middelfgrunden og den fra Kiøbenhavns = Bugten udskydende Grund, som kaldes *Revs halen*, bærer Navn af *Kongedybet*, hvilket sidste var den sædvanlige Røede for den danske Flaade, og derfra gaar et meget smalt Løb ind til Kiøbenhavns Havn, kaldet *Renden* imellem Landgrunden langs med Kysten norden for Kiøbenhavn, hvoraf det yderste kaldes *Torbeks = Rev*, og *Revs halen*, paa hvilken Grund der i seener Tid er opført et stort Batterie med Havn, kaldet *Tre Kroner*, og et mindre længere sønder paa, som fører Navn af *Prøvesteen*, og bestaar af flunkne Blotstibe. Paa den anden Side eller østen og sønden om *Saltholmen*, er den saakaldte *Glinterende* langs den *Franske Kyst*, hvilken man og kan besøge til og fra *Vstersøen*; men den er mere bugtet end Drogden, og har adskillige enkelte Sandbanker, saa den er vanskeligere at befare, og har lidet mindre Dybde, dog kunne Orlogstibe af en vis Dybgaahed benytte sig deraf, men før Aaret 1700 har man ikke haft Exempler paa, at disse have vovet sig der igiennem. *Glinterenden* fører til *Malmø Havn*, men denne har i sig selv kun Dybde for smaa Skibe.

Man vil endnu gjøre sig et tydeligere Begreb herom og med det samme om de historiske Begivenheder, hvis Skueplads *Sundet* har været, naar man tager de fra *Søforkt = Archivet* udgivne *Søforkter* for sig. *Udg.* haaber, at det denne *Afhandling* vedseiede Kort ogsaa i denne Henseende kan tiene til *Haandbrug*. Naar *Kiegels I. S. 300* taler om *Glinterenden* ved *Dragøe*, saa seer man, at han intet ret Begreb har havt om *Sagen*. Ligesaa meget feiler han i historisk Henseende, naar han a. St. bebrejder de danske

lade synke et Fartøi i Indgangen *). Resultater af Stemsmerne blev, "at, hvis de Engelske, Hollandske eller Svenske skulde prøve paa at foreene sig og gaae igienem, inden der kunde indløbe Forholdsordrer fra Kongen, maatte man søge at forhindre dem med Magt, med mindre Vind og Veirligt, som vel var mueligt, saaledes foiede Modparterne, at de tillige fra begge

Amiraler, at de skulde have været uvidende om, at en Flaade kunde passere Glinterenden; thi det var just til at forhindre en saadan Passage at man var betænkt paa egne Foranstaltninger. Den samme Mangel paa rigtig Kundskab bemærkes i Abraham Lehns Beretning hos Riegels II. S. 293.

Uf samme vedføiede Kort og det videre, som ovenfor er sagt, vil man ogsaa kunne gjøre sig en tydelig Forestilling om den engelske Admiral Nelsons Manoevrer i Begyndelsen af April Maaned 1801. Den 1 April kom han seilende med søielig norden Vind igiennem Hollanderbybet, og gik med den Flaade, som var bestemt til at angribe den paa Risbenhavns Rhed, i Kongedybet, anlagte Defensionslinie, til Ankens sønden for Sydenden af Middelgrunden imellem denne og Castrup Knæ, hvilket Rum af Nøgte benævnes Svælget. Den 2 April var Vinden ham særdeles gunstig, og, i det han fik en Bramseilskuling af Sønden, med hvilken han giennemseilede Kongedybet sønden fra, bestiod han, og formedelst sin store Overmagt af Orlogsskibe ødelagde eller satte ud af Forsvarsstand de danske Bloksskibe, Stykpramme og andre Fartøier, som vare lagte i Defensionslinien, medens til samme Tid hans Bombardeerkskibe, som tildeels kunde gaae ind paa Middelgrunden eller dækkedes af Orlogsskibe, idelig kastede Bomber. Det Udførligere herom i Kammerherre Vardenfleths Udkast til en militair Beskrivelse over Slaget paa Risbenhavns Rhed den 2 April 1801.

*) Da dette Løb ikke er meget smalt, saa vilde saadan Foranstaltning, foruden at den næsten var umuelig i Udførelse, ogsaa være bleven utilstrækkelig.

Sider kunde støde sammen, da Krigsraadet i saa Fald ansaae det alt for betænkeligt at sætte Hs. Majestæts Flaade ibove ved at indlade sig i Trefning med dem, eller først med den eene og derefter uforbigiængeligen med den anden. I øvrigt vilde man saavel om dette som om Forholdsreglerne at tage i Flinterenden først fornemme de Committerede udi Slotsloven deres Betænkning og Godtsindende" *). Denne Betænkning indlob Dagen efter som Svar paa Søkrigsraadets Forespørgsel, og indeholdt i det Væsentlige, "at med Hensyn til Flinterenden kunde man endnu tilføie et fierte Forslag, der for Resten hensilledes til Hr. Generaladmiralens egen Willie, nemlig at gjøre Lønderne, isald siige af de Svenske skulde blive henlagte, utienlige og synke dem for det første, og ikke, før Nøden blev større, at tage dem reent bort; hvad den anden Punkt angik, nemlig dersom den svenske Flaade skulde ville gaae igiennem Flinterenden, medens de engelske og hollandske Eskadrer endnu laae under Lappen, om det da var tienligt at forlade den Post, paa hvilken den kongelige Flaade nu laae, for at forhindre den Svenskes Redkomst til Sundet og indlade sig i Trefning med dem, da skulde den saaledes indfalde med sine Motiver under Hs. Høie Excellences Correction: hidtil stillede de foreenede Eskadrer sig an, som at de ingen bestemte Ordre havde til at gaae igiennem, som om de blot vare komne som Venner for at hielpe til Freden og vilde blive liggende under Lappen, til de fik nærmere Forholdsordre; skulde de alligevel prøve paa at passere igiennem Sundet, erklærede de sig forsaavidt som Ziender, siden det var stridende mod Tractaterne at gaae igiennem med

*) N. Danske Mag. a. St. S. 115 f.

mere end sex Orlogsskibe og fiendtlig Udfærd vilde ikke vel kunne anstaae dem, saa længe deres Herrer vilde passere for Mediateurer; neppe vilde de imidlertid, da den danske Flaade var dem overlegen *) i Styrke, vove noget fiendtligt, saalænge den svenske Flaade ikke havde foreenet sig med dem, eller var saa nær, at den kunde gjøre en Diverfion til deres Fordeel og falde den danske i Ryggen; dette kunde være at befrygte, isald den svenske Flaade, formedelst den danskes Blivende paa sin nu havende Post, fik Leilighed til at gaae igiennem Nenden og saaledes, naar den combinerede til samme Tid erklærede sig fiendtlig, til at indslutte den og afftiære baade den og Byen Tilførsel; forlod derimod den kongelige Flaade sin Station ved Helsingør, da kunde saavel Staden som Umager bedre bevættes og Flaaden selv med større Nytte betiene sig af de smaae Fartøyer; og skulde den combinerede Flaade imidlertid komme inden for Sundet, saa kunde man først gjøre det af med den, førend de Svenske kom sønden fra, især da Lodserne vare ombord paa den kongelige Flaade og Kiøbenhavns Lønder vare alle optagne — — hvor for for

*) Engelske Skribenter angive Styrken af den danske Flaade, som da laae under Kronborg, til 28 Linieskibe, og tale om den med megen Agtelse. "The Danes, siger Burnet, had a good Fleet at Sea, much superior to the Swedes and almost equal to the Fleet, sent from hence." Engellænderne havde ikke troet, at de Danske havde en saa betydelig Flaade i Søen, og det var dem aldeles uventet, ved Gøttenborg at erfare, at den havde taget en Stilling til at formene dem Indgangen i Sundet. Det var derfor først efter et afholdt Krigsraad at man besluttede, desuagtet at nærme sig Sundet, Ledtard a. St.

Resten den Fordeel kunde blive, at være understøttet af Kronborg i Flaadens nuværende Stilling, fremfor de ommeldte Fordele, saa og hvor nær Kiøbenhavn man igien maatte fatte Post m. v., overlod man ald. les til Generalamiralens eget Tykke." Saavidt Slorslovens Betænkning *).

Imidlertid forbleve begge Flaader i deres mistroiske Stilling mod hinanden, den danske inden, den combinerede uden for Kronborg. Gysdenløve holdt under disse Omstændigheder et nyt Krigsraad, hvis Conclusum han under 4de Julii indstillede til Kongens Bedømmelse og Approbation i sex Hovedpunkter. Hvilke disse vare, sees af Kongens, fra Kendsborg d. 6 s. M. udfærdigede, Svar, som indeholdt i det Bærentlige: "At, saafremt den svenske Flaade skulde forsøge paa at løbe igiennem Renden mellem Saltholmen og Middelgrunden **), skulde han i Guds Navn angribe den, siden han troede det vilde være til nogen Fordeel; at det eragtedes tiensligt, saaledes som Amiralen havde formeent at det kunde skee, ved nedsænkede Skibe eller paa anden Maade at sperre Indløbet til den saakaldte Klinkerende, saa at sølgelig hverken den svenske eller den combinerede Flaade kunde passere derigiennem, og at, hvis saadant ei endnu var foranstaltet, det da efter Muelighed maatte skee; hvis endog de engelske og hollandske Flaader passerede Sundet og lagde sig paa dens ne Side af Kronborg, maatte det dog ei tillades de Svenske at gaae igiennem Renden, men de deri efter yderste Cone med Magt forhindres; skulde de Svenske ville

*) Aftrykt i N. Danske Magazin a, St. S. 116 ff.

***) Hollanderbybet.

gaae iglennem Kongedybet og lægge sig for Kiøbenhavn, maatte han, for saavel at vedligeholde det frie Indløb som Communicationen med Staden selv, angribe dem og drive dem bort; omendffixt noget cathgorisk Svar fra de engelske og hollandske Amiraler vel ikke vilde være at erholde, siden disse dependerede af deres Principalers Ordre, saa dog, da han, Kongen, havde antaget Engellands og Hollands Negling i de holstenke Stridigheder, som Amiralen vilde see af medfølgende Gienpart, skulde han ufortøvet sende de tvende forrige Deputerede *) til foransførte Amiraler og ved at meddele dem bemeldte Gienpart tilkiendegive dem, at deres Herrer nu som Meglere maatte holde sig upartiske i disse Stridigheder, og Kongen altsaa maatte formode, at Amiralerne, af hvilke Rooke allerede i sit Brev havde erklæret, at han var kommen som Ven og ei som Fiende, intet Fiendtligt vilde foretage sig, ligesom han umuelig kunde overtale sig til at troe, at hans erklærede Fiende, Hertugen af Holsten, skulde have Magt og Ordre til at commandere de foreenede Flaader, saaledes som han i en offentlig Placat **) syntes at anmasse sig; hvad derpaa blev svaret, skulde han uopholdelig lade Kongen vide og selv rette sig derefter; men da Kongen nu efter den antagne Mediation betragtede Engelland og Holland som Venner, saa skulde Amiralen ei uden i Nødsfald indlade sig i noget Fiendtligt med deres Flaader; at han med den danske Flaade skulde lægge sig ved Salt holmen og Middelhunden, for saa meget bedre at holde Die med alt, hvad paa begge Sider maatte passere;

*) Altsaa Amiral Gebde og Statsraad Hansen.

**) s. ovenf. S. 340.

skulde endelig indløbe sikker Efterretning om, at de Svenske vilde gjøre en Transport til Sieland, saa maatte Flaaden forlade sin Post og ikke blot forhindre saadant, men ogsaa angribe og slaae den svenske Flaade, men i andet Fald blive liggende paa foransførte Sted eller hvor meest tienligt maatte befindes *).

Men forinden endnu disse Kongens Befalinger kunde indløbe, var Tingenes Stilling mærkelig forandret. I Grunden ventede de to Eskadrer blot paa, at den svenske Flaade skulde efter den aftalte Plan komme i Sundet. Den 6 Jul. lod den sig see ved Stevns, 48 Seilere **) stærk under Amiral Wachtmeister. Den danske Flaade, som mærkede, at den vilde seile igiennem ved Dragør ind i Konge- eller Hollænderdybet, forlod nu sin Station ved Helsingør og lagde sig d. 7 Jul. tværs for Farvandet ved Mundingen af Kongedybet, just som den svenske gik til Ankers for Dragør. Neppes havde den danske Flaade lettet, før den combinerede gik under Benskabs- og Neutralitets-Forsikringer forbi Kronborg, viste Fæstningen den sædvanlige Væb, som paa lige Maade blev besvaret ***), og lagde sig for Anker paa

*) Denne Ordre, som er udfærdiget paa Tydsk, findes trykt in extenso i N. Danske Magazin a. St. S. 105 ff., skient under det urigtige Datum af 6 Jun., hvilken Urigtighed dog af Udgiveren selv er bemærket. Til Kiøbenhavn synes den ei at være ankommen før d. 10 Jul.

**) 38 Linieskibe og 10 Fregatter. Specification hos Tornquist II. Bil. B.

***) Det er klart, at Commandanten paa Kronborg har havt Ordre, ikke at flyde paa den combinerede Flaade, naar den gik forbi under Benskabsyttringer, ihvorvel Giennemgangen af saa mange Orlogskibe var aldeles tractatstridig. Dette

det Sted, hvor den første havde ligget *), i Haab om, at den svenske skulde skynde sig igiennem og foreene sig med den efter den derom bestemt giorte Afstale, hvilket efter en engelsk Skribents Forsikring **), der formodentlig grunder sig paa autentiske Rapporter, havde kunnet skee i mindre end to Uger, da der blæste en strygende Syd: sydosvind. Alligevel forsømte den svenske Admiral Wachtmeister til de Engelskes store Forundring nærværende gunstige Dieblis ***).

Imidlertid sendte Gyldenløve Dagen efter, den 8 Jul., Oberst Hundorff og Major Juel til Admiral Rooke, for paa Hs. danske Majestæts og det hele Generalitets Vegne at complimentere ham, med gjentagen Forespørgsel, "hvad hans Hensigt var med at gaae igiennem Sundet og lægge sig saa nær den danske Flaade; om hans Tanke var, enten selv med sine medhavende Skibe, tværtimod den Declaration, han derom forhen havde gjort, eller i Forening med den svenske Flaade, som nu laae paa den anden Side, at foretage noget Fiendtligt, da dog ingen Krig var erklæret, og Tingene i Holsten formedelst store Herrers Mediation

siges ogsaa udtrykkelig i Theatrum, Europæum T. XV. S. 762. Men naar og hvorfra denne Ordre var givet, derom har jeg ingen Underretning fundet.

*) Witt S. 9. 10.

**) Campbell a. St. S. 152.

***) Lebiard II. S. 231. Campbell a. St. Tornqvist II. S. 11. I øvrigt sees af alt dette, at Riegels er uferrettelig, naar han siger I. 289, at Svensken den 3 Jul. kom over Indløbet Klinterenben og d. 6 foreenede sig med den engelsk-hollandske Flaade.

allerede stode under Fordrag" *). Derpaa svarede Rooke i et fransk Brev til Gyldenløve, dat. 9 Jul., at han maatte gientage det samme, som han nogle Dage iforveien havde tilkiendegivet Admiral^e Gedde og Etatsraad Hansen **), at, isald den svenske Flaade vilde søge at foreene sig med den engelsk; hollandske, var han og Allemonde ved deres Instructioner forpligtede til at foreene sig med den og staae den bi, og aldeles ikke kunde undlade at holde sig disse efterrettelige, med mindre de erholdt modsatte Befalinger eller Notification om Vaabenstilstand fra deres Minister i Kendsborg ***). Virkelig gik ogsaa næste Morgen, d. 10 Jul., den combinerede Eskadre under Seil med W. N. V. Wind, søgende at gaæe sønden om den danske, hvorpaa denne iligemaade strax gik tilseils og lagde det nordlig over imod hiin; men saasnart de danske Skibe havde lettet Anker, lode de engelsk; hollandske igien deres falde, hvorpaa det sam-

*) Gyldenløves Skrivelse til Oberst Hundorph er dateret fra Skibet Christian 5, d. 8 Jul. Documentet i Original er mig foræret af afg. Cancelliraad Andersen. Mærkeligt, at Gyldenløve her og ellers selv skriver sig Guldlew, og saaledes nævnes han ogsaa i Kongens Breve og Ordres. Paa denne Maade kom Navnet rigtig nok til at see lit mere fremmed ud.

***) S. ovenf. S. 347.

***)) Dette Brev er trykt i N. Danske Magaz. a. St. S. 127 f. men der urigtigen henført til en Tid, som er seener end Geddes og Hansens nye Mission (d. 10 Jul.) I Brevet selv nævnes Oberst Hundorph ubtrykkelig, men, ved en Skrive- eller Trykfeil Hundorph istedet for Hundorph. De har vildført Udgiverne, at de ei have haft Kundskab om denne Mission d. 10 Jul., i m fandt Sted mellem Geddes og Hansens første og anden Sendelse.

me skete paa dansk Side. I øvrigt var det de Danskes Forsæt, at seile ned i Renden *) , men Vinden, som var faldet sydlig, forhindrede dem i at udføre det frax **).

Denne Dag indløb foromtalte, under 6 Jul. fra Rendsborg udfærdigede, kongelige Befaling, ifølge hvilken da Amiral Gedde og Etatsraad Hansen bleve endnu samme Aften i det angivne Vrende sendte om bord til Amiralerne Rooke og Allmonde, som de dog først næste Morgen fik i Tale. Efter den Rapport, som de ved Tilbagekomsten aflagde om Udfaldet af deres Sendelse ***), svarede Rooke i Anledning af det Notificerede, at saadant var ham meget kiært, men at han endnu ingen Communication eller Ordre i denne Henseende havde modtaget fra sin Herres Minister, og derfor ei heller kunde endnu ansee sig beføiet til at afvige fra de bestemte Befalinger, han havde, at conjungere sig med den svenske Flaade i Østersøen og i fornødent Fald at staae den bi; i øvrigt gav han at forstaae, at han ikke i nogen Maade stod under Commando af Hertugen af Holsten, og yttrede den Mening, at den svenske Flaade neppe agtede at passere Renden ved Dragør, siden den allerede to Gange dertil havde havt Leilighed, uden dog at udføre det. Han lovede derhos at sende en Express til Malmø, for at underrette saavel den svenske General som den engelske Envoyé i Malmø om den skete Meddelelse. Efter samme Rapport havde den hollandske

*) Næmlig enten i Hollanderbybet eller i Kongebybet, hvorigiennem den svenske Flaade havde isinde at gaae.

***) Gylbenløvs Rapport til Kongen af 11 Jul. i N. D. Mag. a. St. S. 122 f.

***). N. D. Mag. a. St. S. 124-128.

Amiral Allemonde soaret, at han allerede Dagen iforveien havde af Generalstaternes Ministre faaet Underretning om, at der var megen Udsigt til, at Sagen snart vilde være bragt til Endelighed, men at han i øvrigt saavel som Rooke havde Ordre at conjungere sig med den svenske Flaade i Østersøen og at staae den bi, saalænge Tvistighederne ei endnu vare bilagte. Paa den Erklæring, at man, hvis den svenske Flaade, som laae i Sigte ved Dragør Lønde, skulde forsøge paa en eller anden Maade at passere Renden, vilde fra dansk Side see sig nødsaget til at sætte Magt mod Magt, yttrede han, at dette var ikke mere end Ret; men paa det tilføiede Spørgsmaal, om den combinerede Flaade da vilde assistere den, gav han intet fyldestgørende Svar. Denne Rapport blev endnu samme Dag, d. 11 Jul., affendt til Kongen af Gyldenløve *), som dermed lod følge deels Protocolen over Krigsraadets Resolution, deels, under Couvert til Geheimeraad Lenthe, et Brev fra Amiral Rooke til den engelske Gesandt ved det Inneborgske Hof, hvilket hiin havde ønsket paa saadan Maade besorget. Derhos berettede Gyldenløve, at i Henseende til det Spørgsmaal, hvorledes den danske Flaade paa bedste Maade kunde posteres, ifald den engelsk-hollandiske Estadre skulde iværksætte Conjunctionen med den svenske, vare de fleeste Stemmer for, at den maatte lægges inden for Revshalegrunden, men at ingen endelig Beslutning derom var tagen, eftersom hiin Conjunction endnu ei var skeet.

*) Dennes Skrivelse til Kongen af samme Dat. i N. Danske Mag. a. St. S. 122 f.

Men lad os nu, før vi gaae videre, kaste et almindeligt Blik paa den Stilling, hvori den danske Flaade og Hovedstad befandt sig. Flaaden var paa en vis Maade sat imellem en dobbelt Ild; paa den eene Side de Svenske, paa den anden de Engelske og Hollænderne. Var end den danske Flaade enhver især voxen eller selv overlegen *), saa gialdt dette ikke, om de fik Leilighed til at foreene sig, hvori de neppe vilde kunne hindres af hiin alene, og endnu mindre ved andre paatænkte, i sig selv lidet betydende, Foranstaltninger **). Hvorvidt man kunde sætte Liid til de Commanderende selv, var endnu et Problem. Generalamiralen var kun 22 Aar, og megen Erfaring kunde han i det mindste ikke have; von Stöcken ***) havde ikke forhen været brugt ved

*) De engelske og hollandske Eskadrer førte i alt 1112 Kanoner, den svenske Flaade 1920, den danske 2684.

*) f. Ex. den, at lade synke et Fartoi i Flinterenden, hvilket vilde være til slet ingen Nytte. Sfr. vor Anmærkning S. 152. Den Anke, som hos Riegels I. 299 f. og 347 føres af ham selv og af Oberstlieutenant Wilster over Forsømmelse af Foranstaltninger, til ved Forsænkninger, Stykpramme, Batterier paa Saltholmen ic. at hindre Passagen giennem Flinterenden, røber derfor i Grunden kun Vedkommendes Ukyndighed om Løbets og Grundenes Beskaffenhed og om denne Sag i det Hele. En Flaades Passage giennem Flinterenden lader sig alene forhindre ved en anden lige saa stærk eller stærkere. Mere Opmærksomhed fortjener det, som erindres angaaende hvad der kunde have været giort til at befæste Indløbet ved Dragør, hvor alle Skibe, som passere igiennem, formedelst Løbets Sneverhed nødvendig maae komme inden Stubvidde af velanlagte Batterier.

***) som commanderede den tredje Eskadre; den anden førtes af Amiral Gedde og den første af Gylbenløve selv.

nogen Overcommando, og de andre Admiraler og Flagmænd vare tildeels ueenige, tildeels uerfarne *). Hovedstaden selv, beliggende lige paa Grændsen, var ikke mere uden Fare end Flaaden. Til Indløbenes Forsvar havde man, som sagt, ikke kunnet giøre videre end at forstyrre alle Mærker; endog om ingen Ulykke hændtes Flaaden, kunde dog et Bombardement neppe forhindres. Vilde de Svenske, hvad der var stor Grund til at befrygte, foretage en Landgang, saa var der intet, som kunde hindre Overfarten, da Flaaden laae indeflemt. Paa den hele stældtske Kyst, lige fra Helsingør til Riobenhavn, var ikke et Batterie**), Landsværnet var endnu ikke tilbørlig organiseret, Canoner, Krudt og Artillerisfer manglede allevegne. I Byen selv vare Anskalterne ikke bedre. Garnisonen var ubetydelig, da Soldaterne vare enten i Holsten eller ombord; Fæstningsværkerne vare i slet Tilstand; Kongen var i Holsten og Commandanten, Generallieutenant Schack, synes ikke at have haft noksom bestemte Befalinger, var ikke heller den Mand, hvis egen Conduite svarede til Omstændighederne ***). Saa var Flaadens og Hovedstadens Stilling. Vi vende tilbage til Begivenhederne selv.

Den danske Flaade var kommen til at ligge mellem den engelsk-hollandiske og den svenske, og uden at

*) Høier ms. Reg. I. S. 68. Høiers Udtryk om Uerfarenhed maae her ikke tages ganske efter Ordene, siden mange af Officererne havde tjent og tildeels udmærket sig under Christian 5.

**) Enkelte adskilte Batterier vilde desuden kun lidet nytte med Hensyn til at forhindre Landgang.

***) Cf. Wilster hos Niegels I, 345.

agere offensiv, hvortil den ingen Befaling havde *) , var blot opmærksom paa at forhindre deres Forening. Fredsbrygterne vandt imidlertid stedse større Sandsynlighed, og da man paa alle Sider var underrettet om, at Underhandlingerne vare i fuld Gang, saa kunde paa en vis Maade Anledning til Fiendtlighedens Udøvelse eller Fremkaldelse i Sundet allerede anses hævet. Virkelig syntes ogsaa for Diebliffet her Alt at hvile i Forventning om Fred. Alle Flaaderne beholdt deres respective Stillinger **). Ogsaa Handelen blev uforstyrret, og da Commandanten i Kjøbenhavn d. 17 Julii var bleven underrettet om, at man fra Dragør Skandse canonerede paa tvende svenske Spaniesfarere, som der stode paa Grund, gav han eftertrykkelig Ordre til, uforætt at holde inde dermed, "eftersom det var paa alle Sider samtykt, at Coffardieskibe til Commercens fri Løb skulde være umolestede" ***). Men Carl den tolvte

*) Man kan altsaa ikke bebreide de danske Søofficerer, at de ikke brugte deres Overlegenhed til at angribe og slaae den engelske og hollandske Flaade, inden den foreene sig med den svenske, som Kiegels I. 300 siger, at Høier gjør; men jeg har ikke kunnet finde dette Sted i det Exemplar af Høiers haandskrevne Historie, som det Kongelige Bibliothek eier.

***) At den danske Flaade fulde d. 10 Jul. have gjort Mine til at angribe den svenske, saaledes som berettes i Ubrah. Lehns Optegnelser (Kiegels I. 293), kan ikke andet end være urigtigt, da hiin dengang laae ved Helsingør nordlig for den engelske, og den svenske ei engang endnu var gaaet ind i Sundet. Ligesaa utilforladeligt er det, hvad sammesteds fortælles om den til den svenske Flaade affendte Forespørgsel og det derpaa erhholdte Svar.

***). Schacks Ordre til Hundorph, givet fra Raadstuen paa Kjøbenhavns Slot. Dette originale Document er mig foræret

drev imidlertid stærkt paa, at hans Flaade skulde iværksætte Foreeningen med den engelske, hollandske, og Placenen var, at den skulde gaae igiennem Drogden og Konges eller Hollænderdybet; men da den danske imidlertid havde lagt sig tvært for Farvandet og forstyrret alle Mærker, saa ansaaes dette nu af de Svenske for umueligt. Kong Carl befalede da Bachtmeister at gaae igiennem Flinterenden østen om Saltholmen. Amiralen gjorde vel Foreskillinger herimod, fordi intet Skib tilforn havde vovet at gaae denne Vej formedelst de derværende Grunde; men for Carl var det en let Sag, og Flaaden skulde gaae igiennem *). Dette blev iværksat d. 13 Jul. **) med gunstig Vind og Veirligt, og lykkedes til de Danskes store Forundring. Dog stødte fire ***) af de største Skibe paa Grund, som med overordentlig Noie igjen bleve bragte af, og skiffede til Carlsrone for at kiohæ-

af sal. Cancellieraad Andersen. Den her omtalte Overeenskomst har formodentlig dengang blot været mellem de Øverstcommanderende paa alle Sider; thi Gyldenløve udbad sig til samme Tid af Kongen nærmere Forholdsbefalinger i Henseende til denne frie Fart og erholdt under 17 Jul. det Svar, at "dersom de tvende Amiraler vilde give en Forsikring fra sig, at de vilde lade danske Undersaatters Skibe overalt handle frit og ubehindret, skulde fra Danmarks Side det samme iagttages mod alle engelske, svenske og hollandske Coffardieskibe i alle Bunde og Havne." Efter senere Befaling af 3 Aug. skulde man derom nærmere conferere med den svenske Envoyé og den engelske Secretær.

*) Tornqvist II. 12. Nordberg I. 106.

**) Witt S. 10. Naar Lediard og Tornqvist henseer det samme til d. 3, saa kommer det deraf, at de følge den gamle Stiil. Dette maa og bemærkes ved alle de øvrige Facta.

***) Tornqvist a. St. Witt siger sex.

les. De øvrige Skibe ankom paa Malmøes Rhed. For at lette Conjunctionen med dem gjorde den engelske hollandske Flaade d. 15 om Formiddagen en Bevægelse øst efter hen under Landskrone; men samme Dags Middag sendte Amiral Rooke sin Secretær Gregg til det danske Amiralsskib for at lade Gylde løse forsikre, at "denne Bevægelse, som man havde været nødsaget til at gjøre for efter havende Instruction at foreene sig med den svenske Flaade, ikke skulde foraarsage Hs. Danske Majest. Flaade nogen Umbrage, men at han, Rooke, skulde søge at formaae de Svenske til, ikke at tentere noget Fiendtligt mod de Danske, saa længe de lode dem uattaqverede og Tractaterne i Holsten udi deres Fremgang til Accommodement ikke i nogen Maade bleve afbrudte." Herved foranledigedes paa den danske Flaade et Rigsraad, hvoraf Resultatet blev, "at, omendskiont de combinerede Eskadrer nu vare komne saa høit op, dog under Landskrone til Ankers, at de letteligen, uden deri at blide med nogen Uvantage forhindrede, kunde komme til at conjungere sig med den svenske Flaade, som nu laae under Malmøe, var det dog ikke raadeligt, at bevæge Flaaden saa sildigt paa Dagen og med denne Vind, men hellere lade den for en kort Tid blive beliggende, som den nu laae, indtil man da kunde faae at see, hvad Modparterne vilde tage sig for, men saa der efter, saasnart man mærkede, at Flaaderne vare conjungerede, om ikke før, strax, saa hastig Vind og Veir vilde føie, at lægge Flaaden ind paa Ribbenhøns Rhed, som forhen i Raadet var blevet resolveret, og det i to Diagonallinier, saaledes at Spidsen af samme Linier kunde komme lige for Indløbet af Renden ved Revshalen at ligge, hvor man formeente, at den, om stree

maatte, kunde udholde en temmelig stor Tøring; men hvis Hs. Majestæt ikke der skulde ville risquere sin Glaade mod saadan samlet Magt af deslige tvende anseelige Flaader, men hellere see, at den blev henlagt paa et bedre og sikkrere Sted, saa vidstes intet tienligere at raade, end at lægge Flaaden inden for Revs-halepynten *) og der ligeledes rangere den paa forommeldte Naade**), saasom da hverken Brandere eller andre heftige Attaquer der kunde tilføie Flaaden saa stor Skade som paa Rheden formedelst de adskillige Præcautioner, man der mere kunde tage ei alene med at forhindre Bederparterne, om de det skulde ville tentere, fra at forsynke Dybet og bombardere Kiøbenhavn, men endog med at conservere Skibene fra Confusion og anden Ulempe, som de paa Rheden maatte kunne være undergibne; og skulde Hs. Majestæt finde for godt, at Flaaden skulde henlægges paa sidste Sted, nemlig inden for Revs-halen, ønskede Naadet, at saadant maatte tre til fire Dage iforveien blive det tilkiendegivet, eftersom der maatte god Tid til, helst naar Vinden kunde være skral, først at faae den hele Flaade ind og siden at faae ethvert Skib posteret som det burde at være***).” Man seer, at Tanken var at sende en Coureer til Kongen med denne Eragtning, hvilket formodentlig og er skeet; men Omstændighederne nødsagede snart til at handle, inden Svaret kunde indløbe. To Dage efter, d. 17 Jul. om Aftenen, gik den svenske Flaade under Seil fra Mal-

*) b. e. i det egentlige Indløb til Kiøbenhavn, som kaldes Renden, inden for det nuværende tre Kroners Batterie.

**) Dertil var vist ikke Rum.

***) Amiralit. Archiv.

mre Næhed og lagde sig bedre hen under Hveem for at conjungere sig med den engelsk: hollandske, og d. 18 isærkfattes endelig denne Forening i Nærheden af Landscrone, medens den danske ogsaa gik under Seil og lagde sig nærmere ind mod Kiøbenhavn. Den 19 kom den foreenede engelsk: hollandske og svenske Flaade, nu 61 Liniestibe stærk *), nærmere op paa Næheden mod den danske, hvilken da af Frygt for et Angreb, som den maastee ikke vilde være voren, om Natten trak sig ind under Castellet **), hvorefter man halede nogle Skibe inden for Bommen ***), synkede Indløbet med Brag og lagde nogle Styrpramme ud for at hindre Brandere og Bombardeerskibe fra at nærme sig †). Imidlertid, jo større Sandsynligheden var, at Freden med det allerførste vilde blive undertegnet, og jo misligere den danske Flaades Stilling nu var bleven, desto mere ønskede Gyldeuløve at forekomme virkelige Fiendtlighedens Udbrud i Sundet. Han indlod sig derfor i ny Brevvexel med Amiral Rooke, hvem han gientog sin Forsikring

*) Ifølge de ovenanførte Data. I Just Juuls Levnet S. 120 angives de til 67.

**) Disse speciellere Efterretninger ere øfte af et Haandskrift i Forf. Værges, under Titel: Relation om Svenskens og hans Allieredes Entreprise paa Sieland Anno 1700.

***)) Nogle Skibe bleve lagte inden for Bommen, og Resten forblev i Løbet indenfor Revshale (Lediard II. 731) eller i Nenden. Jfr Scheels Udkast af Krigens Stueplads S. 219 Anm. 384, sammenlignet med S. 215. Kiegels taler I. 290 i Anmærningen paa en for ham selv og andre usforstaaelig Maade om Skibsflaader og hole de Reef. Efter det ovenfor omtalte Haandskrift var det d. 20 Jul., at man halede nogle af de danske Skibe inden for Doldboden.

†) Lediard II. 731. Ralph II. 868.

om, at Kongen allerede havde antaget Engellands og Hollands Megling i Forening med Frankerigs, en Forsikkring, som han bestyrkede ved et Brev fra Chamilli. Men da den engelske Admiral aldeles ikke havde fra sin Regjering modtaget nogen forandret Befaling, ei heller fra den engelske Minister ved Mediationen i Hamborg, Cresset, nogen officiel Underretning om det, som af Gyldenløve allerede for otte Dage siden var anmeldt, saa afviste han den sidste fredelige Propositioner med den Erklæring, at han saa sig i den Nødvendighed at fuldbyrde de Ordre, han havde *), hvilken Erklæring ledsagedes med en Note **) fra den hollandske Admiral Allemonde, hvori denne anmærkede, at de hollandske Ministres Breve fra Hamborg af 9 Jul. aldeles ikke meldte noget om, at Kongen havde antaget Meglingen ***). Et nyt Brev, som Gyldenløve d. 20 Jul. skrev

*) At saadanne Propositioner vare gjorte af Gyldenløve og saadant Svar derpaa modtaget, sees af Indholdet af det (nye) Brev fra Gyldenløve, som assendtes d. 20 Jul. Men om Begyndelsen til denne nye Brevverel allerede skete d. 19, eller om begge Gyldenløves Breve assendtes d. 20, lader sig efter de forhaanden værende Data ikke afgjøre.

**) Denne Note er trykt i Nye Danske Magaz. a. St. S. 128, men der urettelig anseet for at høre til det S. 127-128 aftrykte Brev fra Rooke, hvilket ovenfor (S. 359) er beviist at være af 9 Jul.; thi havde det ledsaget sit bemeldte Brev, saa var det ei mueligt, at deri allerede kunde tales om Breve fra Hamborg af 9 Jul.

***) Sagen forholdt sig saaledes, at Kongen rigtig nok i Begyndelsen af Jul. havde erklæret sig villig til at admittere ogsaa Engellands og Hollands Megling, dog under den Forudsætning, at Flaaderne i Sundet fik Ordre at affholde sig fra alle Fiendtligheder, og tillige foreslaaet nogle Hovedpunk-

Rooke til med den Anmodning, at han vilde bide saa længe, indtil en Courreer, man skyndsomst vilde affende til Kongen for at tilkiendegive ham Admiralens Hensigt, kunde komme tilbage, og med det Tillæg, at i manglende Fald vilde man holde sig beredt til at møde ethvert hans Foretagende *), blev, som det synes alene besva-

ter til Forlig med Hertugen, og d. 5 Jul., paa den franske Ambassadeurs samt de engelske og hollandske Ministres Proposition, afgivet den yderligere Erklæring, at han samtykkede i en Waabenstilstand blot paa 8 Dage, at Fredsnegociaterne strax skulde udnævnes og begive sig til Hamborg, at man fra begge Sider skulde overlevere i den franske Ambassadeurs Hænder de Vilkaar, paa hvilke man vilde indgaae Forlig, og at man skulde see om mueligt inden de otte Dages Udløb at eenes om Hovedpunkterne; men i hele Jul. Maaned kom det dog hverken til noget foreløbigt Forlig eller engang til Waabenstilstand, saa at endnu d. 3 August, efterat Fredsconferencerne vare bestemte til at skulle begynde i Ottensen d. 8 Aug., Chamilli maatte giøre Forslag til en Waabenstilstand fra 3 til 8 Aug., i hvilken Tid man haabede allerede at blive eenig om alt. Man kan saaledes forklare, baade med hvilken Tøie Gyldenløve kunde erklære, at Kongen havde antaget ogsaa Engelland og Holland som Meglere, og hvorfor dog Rooke og Almonde aldeles ikke havde modtaget Befalinger, som forandrede noget i dem, de eengang havde. Kongen havde nemlig vel admirteret fornævnte Magters Megling i Forbindelse med Frankerigs allerede tidligere antagne, men derfor endnu ikke accepteret deres Propositioner, eller dertil erklæret sig villig. Saaledes forstaaer man ogsaa Ralph, naar han a. St. siger, at de Danske søgte at amusero Rooke med den Forsikkring, at Kong Frederik havde accepteret Engellands og Hollands Megling, og at det siden blev beviist og erkjendt, at det var falsk.

*) Nye danske Magaz. a. St. S. 128 f.

ret med det samme Usten paafulgte Bombardement. Man seer heraf, at det var virkelig de Engleskes og de Svenskes Forsæt at udøve Fiendtligheder mod Danmark, og Carl den tolvte vilde ingen Tid tabe for sin Plan mod den danske Flaade. Derved skulde hans Landgang dækkes. Da man imidlertid saae denne Flaade saaledes posteret, at man fandt det betænkeligt at indlade sig i Slag med den *), besluttedes i et Krigsraad at foretage et Bombardement, og en fransk Emigrant fra Rochelle havde udkastet en Plan, efter hvilken man med Bomber og gloende Rugler skulde stikke baade Flaaden og Residentsen i Brand **). Risbenhavn svævede i bange Forventning, da Fienderne ved Midnatstide begyndte et Bombardement, der varede til Kl. 3 om Morgenen ***). Fra dansk Side blev man dem intet skyldig; men for sildig mærkede de danske Officerer, at de havde begaaet en Feil ved at lægge Flaaden saaledes, at

*) Lediard a. S. Efter dens Beliggende inde i Renden var en ordentlig Bataille ei heller muelig.

***) Sjøer S. 69. Riegels I. S. 299. Denne Plan blev først tilstillet den svenske Minister Lilierot; men Korfatteren havde ikke stor Tak. "Cet Ambassadeur, siger Lambertti I, 51, ayant amusé pendant plusieurs semaines le Rochellois, s'en desit brusquement, après s'en être fait un merite auprès de sa cour. Cela irrita cet homme là, qui en avertit le ministre de Dannemarck, lui donna la copie du plan, et il n'en fut pour cela mieux recompensé. Cependant le Dannemarck profita de cet avis."

****) Sjøer og Gebhardi sige, at Hollænderne gjorde ikke et Slud; men dette synes at stride mod andre Efterretninger s. Gr. Lediard a. St. S. 731. Just Juuls Levnet S. 120. Imidlertid sees af Kongens Skrivelse til Slotsloven af 23 Jul., at der i Rapporten til ham kun har været talt om een engelsk Bombardeergalliot, som kastede Bomber paa Flaaden.

Castelletts Canoner ikke kunde bruges mod Fienden uden at beskadige de danske Skibe *). Nogle hundrede Bomber **) udrettede dog intet synderligt ***) , og selv slap de Angribende ikke uden Skade, som man kunde see af det meget Brag, der drev op. De danske Matroser viste ved denne Leilighed deres sædvanlige uforsærdede Mod. En Baadsmænd dampede med sine Røieflåder en Bombe, der faldt ned paa Schoutbynacht (Contre-amiral) Schinckels Skib. Fire andre grebe behændigen en, der faldt ned i Arkeliet i Churprindsen, og velte den ud af Stykporten i Søen, hvor den ogsaa sprang. Imidlertid skulde det have seet farligt nok ud for Flaaden og Byen, havde ikke Admiral von Stöcken i en Hast faaet nogle Stykpramme ud, som drev det fiendtlige Angreb tilbage †). Flere arbejdede man paa at gjøre færdige.

*) Spier S. 69. De vilde desuden ikke med Virkning kunne have naaet uden for Revshalen.

**) Det ovenfor ommeldte Haandskrift angiver de indskudte Bombers Antal til 180.

***) Kun 5 (efter det ommeldte Manusc. 4) Bomber ramte de danske Skibe, og kun 7 til 8 Mennesker satte Livet til. Kiegels I. 291. Just Juuls Levnet S. 121. Ralph II. 868.

†) Witt S. 12. Busseus S. 48. Riobenh. Nye Tidende Jul. 1700 S. 50 f. Just Juuls, Levnet S. 121. Tornqvist II. 13. Kiegels I. 293. Theatr. Europ. XV. 760. De Engelske vilde siden have Anseende af, at det havde været dem en let Sag at ødelægge den danske Flaade, om de havde villet. S. Ralph II. 868. Lamberti I. 51. Ralph selv mener, at det ei var Engellændernes ramme Alvor, endskjønt han tvivler om Troværdigheden af den Anecdote, (som oasaa anføres af Campbell), at Rooke skulde have sagt til Kongen af Sverrig, at han ikke var kommen for at ruinere Danmark. (Kiegels I. 29, har ikke forstaaet

Om det Forefaldne ilede saavel Slotsloven som Gyldenløve at underrette Kongen; den sidste meldte imidlertid intet om, at en Deel af Flaaden var lagt inden for Bommen *). Rapporterne, som afgik Dagen efter d. 21 Jul., ankam d. 23 om Aftenen Kl. 7 til Glückstad, hvor Kongen da opholdt sig. Paa en Tid, hvor Underhandlingerne endnu kæmpede med Vanskeligheder, var det Kongen høist ubehageligt at erfare den indknebne og mislige Stilling, hvori hans Flaade var kommen, og allermeest, at en Deel af den havde truffet sig ind i Havnen. "Vi ville, skrev han til Gyldenløve i det endnu samme Aften udsærdigede Svar, vel ikke tvivle paa, at dertil maage have været nogle bevægende

Ralph, da han anfører Anecdoten som efter ham. Følgende ere hans Ord: "it is however out of Dispute, that this slight Attempt was conducted upon that moderate Principle; for his Swedish Majesty was eager to make use of so tempting an Opportunity; and, in Order thereto, press'd the Sea-Officers to waft over the rest of his Forces, which, it is said, the either delay'd or declin'd. Nor is it at all unlikely, that some Expostulations pass'd between that enterprising Monarch and Rooke on that occasion.") Ut Engellænderne hverken nu eller siden tilsoiede eller vilde tilsoie de Danske al den Skade, de havde kunnet og de Svenske ønskede, er virkelig efter alle Omstændigheder høist sandsynligt og vil af det Følgende endnu blive mere indlysende. En saadan Skaansomhed mod Danmark, ja selv Omhu for dets Opretholdelse som contrabalancerende Magt i Norden, var ogsaa meest overensstemmende med en rigtig Politisk fra Engellands Side. Jvf. Campbells Ræsonnement a. St. S. 123.

*) Dette seer man af de Udtryk i Kongens Svarskrivelse til Gyldenløve af 23 Jul.: wie unsere in unser Abwesenheit bey der Regierung Deputirte Uns berichten.

Uarsager, især da det stod til at haabe, at, om Fienden igien skulde have bombarderet den følgende Nat, Virkningen ikke vilde være bleven farligere end første Gang; desuden og, naar Flaaden var forbleven samlet, Fiendens Indløben i Nenden til Kiøbenhavn lettere havde kunnet formenes" *). I øvrigt gav Kongen nu Gylbenløve Ordre til at giengielde Lige med Lige, gjøre de combinerede Flaader, siden de nu offentlig havde declareret sig for Fiender, al muelig Udfærct og søge ved Brandere, Chaloupper eller paa anden Maade at opbrænde og ruinere en Deel deraf. Om Alt skulde han ellers flittigen overlægge med Slotsloven og Amiralitetet **). Og da Slotsloven havde indstillet, om ikke

*) Nye Danske Magazin a. St. S. 130 f. Den samme Misforstaaelse hermed røbe Kongens Ord i hans Svar til Slotsloven: "Af Eders allerunderdanigste Relation maa Vi fornemme, at en Deel af Borens Flaade haver lagt sig inden Bommen 2c." Naar først Flaaden var af Overmagt tvungen til at lægge sig inden for Revshalen, maatte den der besinde sig saaledes sammenpakked, at det vel var nødvendigt, at nogle Skibe maatte hales inden for Bommen.

***) Naar man seer, at Kongen i den samme Skrivelse først og sidst paaminder Gylbenløve om at overlægge med Slotsloven 2c. (Nye D. Mag. a. St. S. 131), og derhos agter paa, hvor aldeles blottet den er for alle Udtryk af Hs. Majestæts Tilfredshed, medens den tillige indeholder en flittig Trettesættelse i Anledning af det i hans Rapport Forbigaaede, men i Slotslovens Indberettede, saa fristes man til at troe, at nogen Jalousie har fundet Sted mellem begge disse Auctoriteter, og som har yttret sig i Slotslovens Indberetning. Vel mueligt, at Gylbenløve just ei har været meget tilbøielig til at raadføre sig om Alt med saa Mange, og disse, (Efter adskillige Data at slutte) ei meget kyndige i Søvesænet.

de af Tropperne, som vare ombord paa de Skibe, der nu laae inden for Bommen, kunde tages derfra for at bruges til Defension i Kiøbenhavn, paa Kronborg, Amager og ellers, saa skulde ogsaa derom faldes Overlæg anstilles m. v. Skulde i Havnen selv vare nogen Fare for de kongelige Skibe, maatte samme lægges høiere op og i Sikkerhed, 'ligesom det da ogsaa eragtedes raadeligt at forsænke eller paa anden Maade at sperre Indløbet, for at Fienden ikke skulde komme igiennem. Saavidt Kongens Svar.

I Hovedstaden selv var imidlertid Alt i Bevægelse. Den virksomme Stadshauptmand Møller *) søiede, uagtet de Hindringer, Commandanten lagde ham iveien, de bedste og klogeste Foranstaltninger; Borgerne bleve anviste deres Poster, Vand sat uden for alle Dørre, og da de Svenske d. 22 Jul. prøvede paa at gaae i Land med nogle Baade mellem Gyldeulund og Skovshoved **), ilede Borgerne ved første Esterretning derom paa Boldene, færdige til Forsvar, om Noget skulde være kommet paa; men hine bleve slagne tilbage af Landsfolket, som nu patrouillerede Nat og Dag med Geværer langs Kysten. Ei heller blev noget forsømt, som kunde tiene til Flaadens større Sikkerhed, og til at holde de Fiendtlige i Afstand, i det man deels lagde flere Stykpramme ud paa Rheden uden for Flaaden, deels hist og her nedsænkede gamle Skibe for at forhindre Brandere at løbe ind

*) En Brygger, som imidlertid var kommet i den S. 327 nævnte Niels Envoldsens Sted. *Pontoppid. Orig. Hafn.* p. 257.

***) Formodentlig for at hente Vand, hvilket de ogsaa selv foregave.

og gjøre Skade. Efter et Par Dages jævnlig afbrudt og fornyet Canonade, som ingen Følger havde, og efterat den hollandske Amiral med en halv Snees Skibe havde gjort en Vending ned til Helsingør, medens de Svenske med 12 Skibe, hvoriblandt to engelske Bombardeergallioter og nogle Brandere, opholdt sig i Holmlænderdybet *) og syntes at have noget ifinde mod Christianshavn **), gik alle tre Eskadrer d. 23 Jul. under Seil og lagde sig til Ankers ved Hveen, hvilket gav den danske Flaade Leilighed til at tage en fordeelagtigere Stilling med Hensyn til Castellet. Rookes egentlige Hensigt var imidlertid, ved et Foretagende, der kunde indjage nogen Skræk uden dog at gjøre stor Skade ***), at fremstynde den danske Konges Estergivenhed og derved Freden i Norden. Heri handlede han aldeles overeensstemmende med sine almindelige Instructioner og Beskaffenheden af det Diemed, hvori han var sendt til Sundet. Nødvendigheden af et saadant Foretagende ønskede han dog at undgaae, og dette var Uarsagen, hvorfor han d. 24 Jul., paa hvilken Dag den combinerede Flaade efter nogle Matten iforbeien skete Bevælgelser laae ganske stille, i en med Ugtelse og en vis Oprigtighed affattet Skrivelse til Gyldenløve lod denne forstaae, at han og Medcommanderende havde taget en Beslutning, der strax vilde blive udført og let kunde blive til største Skade for Landet og Kongen, dersom den ikke blev forekommet ved at give efter for de Magters

*) Nye Danske Magaz. a. St. S. 135.

***) Hvilket foranledigede, at Batterierne paa Amager bleve forstærkede med Skyts og Mandskab.

***)) Ifr. ovenfor S. 373 Anm.

Grunde, der havde garanteret det Altonaiske Forlig *). Derpaa fik Rooke enten intet, eller ei noget tilfredsstillende Svar, og Følgen var, at Dagen efter, d. 25 Jul., lagde en Deel af den combinerede Flaade sig ned mod Amager, hvorpaa d. 26 om Aftenen Kl. 9 fra fire Bombardeerhufferter, der kom saa nær under Land som mueligt, begyndtes et Bombardement ind paa Christianshavn, som først varede uafbrudt til Kl. 3 om Natten, og siden fra Kl. 4 $\frac{1}{2}$ til Kl. 9 om Formiddagen d. 27, dog næsten uden at gjøre anden Virkning end at foraarsage nogen Skræk i Byen **). Det var under dette Bombardement, at Rooke d. 26 Jul. ogsaa skrev et Brev til Commandanten i Risenhavn, Generallieutenant Schack, omtrent i samme Aand, som det to

*) Brevet er trykt i dansk Oversættelse hos Kiegels I. S. 296 f. Det er ubegribeligt, at Kiegels kan troe, at ved den ommeldte Beslutning, der strax skulde udføres, var meent Svenskens Vandgang ved Humlebæk, som først skete 8 Dage efter. Intet er klarere, end at denne Advarsel (som Rooke selv kalder den) sigtede til et Bombardement paa Flaaden eller Byen eller begge tillige.

**) Witt S. 23 f. Risenh. Nye Tidend. a. St. S. 51. L. Torms Optegnelser i Nye Samling. til den danske Historie II. 2. Kiegels I. 294 ff. Det forhen omtalte Manuscript. Ifølge det sidste faldt ingen Bombe i noget Huus, paa tvende nær, hvoraf den eene slog igiennem Krubtmøllen, den anden igiennem et Høehuus, begge uden at tænde. Antallet af de mod Byen indskudte Bomber angives sammesteds til 190. 3 Anledning af samme virkningsløse Bombardement bleve forfattede adskillige Spottedigte, hvoraf jeg har nogle ved Haanden. Det vittigste deriblandt forekommer mig at være følgende franske, med understaaende samtidige danske Oversættelse:

Dage iforveien til Gyldenløve stillede. Meningen var, at det Foretagne ei var skeet i nogen egentlig fiendtlig Hensigt, men blot for at give Garantien for den Ultro-naer Fred den efter Conjuncturerne nu fornødne Bægt, og vise den danske Regiering, hvad man var i stand til at giøre, og maatte see sig nødt til at giøre, dersom den ei skyndte sig, ved Eftergivenesshed at forebygge det

Illustres Roys des mers, superbes conquerans,
 De vos derniers exploits portez partout la gloire;
 Vous avez par des coups d'éternelle mémoire
 D'Amack et de Dragœe fait trembler les harengs.
 De vos foudres d'airain plus craints que la tonnerre
 Les uns ont crevé dans les airs,
 Le reste est tombé dans nos mers
 Et n'ont fait cracher que la terre.
 Eh quoy? tant de fracas des bombes et des canons!
 Est-ce pour faire peur à des pauvres poissons?

D a n s k:

Høfmobige Konger og Helte paa Bandet,
 Hvad Tre har I vel indlagt Eder her?
 Ved Eders Canoner, i Mindet det stander,
 Blef Silben forbausset med Fiskefleer.
 Det vibner vor Dragøe- og Umager-Bønder,
 Hvorledes I sigted' med Bomber i Wind,
 Og resten blef læftet i Hasvet som Tønder;
 Thi Bomberne kunde ey rætte her ind.
 De to Elementer blef da bombarderit,
 Mens Jorden alene blef Naade beviist;
 I hvorvel I mange Skud har hazarderit,
 Dog er I med flere fra Prammen affpiist.
 Det er da det eene, som staaer nu tilbage,
 Hvorover enhver stor Forundring vel giør,
 At komme fra Holland og England saa sage,
 Og jage med Bomber de Fiske paa Døt.

Børre. Rooke skrev begge Gange mere som Statsmand end Admiral; men Commandanten, der ingen politiske Fuldmagter havde, svarede blot som Militær, "man vilde rolig vente paa Opfyldelsen af Admirals Trusler i Henseende til videre Bombarderen, og da skulde Hr. Amiralen fornemme, at man med Krudt og Kugler intet skulde blive ham skyldig." Dette Svar foranledigede dog ikke noget nyt Bombardement *). Kun vexledes samme Dag og den følgende hyppige Skud, hvorved de Danske holdt, hvad Schack havde lovet Rooke. Især bleve Fiendernes mindre Skibe saa eftertryffeligg hilsede fra Batterier paa Amager og paa Holmen samt fra tre til fire store Pramme, at de maatte trække sig tilbage og en svensk Bombardeergalliot lade sine Ankere i Stikken, hvilke bleve til Erindring henlagte paa Holmen med en Inscription **). I Grunden var altsaa intet ret alvorligt Angreb skeet eller end nu tilsigtet af Rooke, der, indviet i det engelske Cabinets Plan og for det første tilfreds med at kunne dictere det ved Flaadens Indsætning saa at sige afvæbnede Danmark Love, havde Indsigt, Conduite og Bemyndigelse nok til at underordne de militære Forholdsregler under høiere politiske Grundsætninger, i hvor lidet Saadant end behagede Carl den tolvte. Hidtil havde da egentlig hverken Flaaden eller Staden lidt noget; men Hensigten af det svage Angreb var alligevel i det Væsentlige ikke forfeilet; thi

*) At man vedblev at bombardere Christianshavn ogsaa d. 28 Jul., som fortælles hos Riegels I. 297, strider mod haandkriftlige Efterretninger i Forf. Børges.

***) (*De la Vrigny*) Relation d'un voyage fait en Dannemarc. Rotterd. 1707 p. 164. 463. 464.

det maatte erindre den danske Regiering om, hvilke Midler de foreenede Magter nu havde i Hænder til at ødelægge baade dens Flaade og Hovedstad, naar man for Alvor vilde bruge disse Midler, og altsaa om Nødvendigheden af, i tide at give efter for de ved Freds- underhandlingerne gjorde Neglingsforslage. Ogsaa forskaffedes Carl den tolvte ved Kiøbenhavns Indsluttelse og Engstelse fra Svesiden aldeles frie Hænder til at iværksætte sin forehavende Landgang paa Sielland, af hvilken han maaskee allerede nu drømte sig langt vigtigere Resultater, end de Magter, der for Tiden og i et bestemt Niemed gjorde fælles Sag med ham, nogeninde havde villet, eller efter en fornuftig Politisk burdet tillade.

Frederik modtog alle disse b'tænkelige Efterretninger fra Hovedstaden paa en Tid, da han med Møie holdt sine Fiender Stangen i Holsten og hans Anliggenders Stilling i Sundet maatte blive af væsentlig Indflydelse paa de begyndte Underhandlingers Gang og Udfald. Havde Hovedstaden og Flaaden end hidindtil intet lidt, dølges kunde det dog ikke, at den sidste var indsluttet, begge udsatte for Angreb fra Svesiden. Et nok hermed. Efter al Formodning og Sandsynlighed havde de Svenske ifinde at iværksætte en Landgang paa Sielland, hvori den indsluttede danske Flaade aldeles ingen Hindring formaaede at gjøre, medens de Svenske derhos kunde erholde Understøtning af den i Sundet værende engelske og hollandske Sæmagt. Forsvarsmidlerne til Lands vare for Tiden langt fra at kunne ansees for tilstrækkelige eller noksom paalidelige. Det var at befrygte, at nye Farer snart vilde true Hovedstad og Flaade, ogsaa fra Landsiden. Kongen synes alligevel endnu ikke at

have anseet Stillingen saa farlig, som den virkelig var. Han haabede stedse, at hans mægtige Flaade skulde igien kunne løbe ud *) og om ikke gjøre sig Mester af Sundet, saa dog forhindre Fiendernes Foretagender. Han stolede bestandig paa, at et mueligt **) Forsøg paa Sielland vel ved de efterladte regulære Troppers, ved Borgernes, Landværnets og samtlige Undersaatters forenede Villie og Bestræbelser turde blive enten aldeles tilbagedrevet eller i det mindste saaledes modstaaet, at Tid kunde vindes og vedkommende Magter lære at nedstemme deres foreskrivende og bydende Sprog. I saadant Haab var det derfor, at Kongen ved flere i de sidste Dage af Jul. og Begyndelsen af August Maaned udfærdigede Skrivelser og Ordre deels bifaldt de af den interimistiske Regjeringscommission og andre Øvrigheder søiede Anstalter, deels selv forordnede saadanne. Indbyggere i Helsingør fik Befaling at forsyne Kronborg med Mundprovision samt med Senge for Soldaterne i Tilfælde af, at Commandanten, Brigadeer v. der Pfort, skulde finde det raadeligt at trække Garnisonen ind i Fæstningen. Ligesaa blev det Amtmændene paalagt at lade

*) At dette laae Kongen meget paa Hierte, sees af et Brev til den interimistiske Regjeringscommission af 28 Jul. og af andre seener. Men de mægtigere Flaader uden for!

**) Det varede længe, inden Kongen vilde troe, at det var Ulvor med noget Landgangsproject. Endnu i tvende Breve af 6 Aug. til Slotsloven og til Generallieut. Schack yttres han derom Tvivl. Ved en Ordre af 20 Jul. var det befalet, at Bønderne i den forhaanden værende Hæbierring og Høst maatte, naar Baunerne og Taarnene kun vel forsynedes med Vagt, forstaaes for den stærke Strandvagt, dog at de strax indsendt sig, saasnart noget Fiendtligt maatte paakomme.

Dvæg inddrive til Kiøbenhavn for der at slagtes og saltes til Krigsfolkernes Underholdning, og Proprietærene opfordredes til at lade deres Forraad af gammelt Korn føre derind *). Oberst v. See blev med sit Cavallerie Regiment beordret ind til Byen; Oberst Rabes fordeeltes ved Kiøge og Stevnsiden, samt imellem Kiøbenhavn, Frederiksborg og Kronborg **). Proprietærene i Sieland bleve alvorligen tilholdte at lade deres Skytter indstille sig, over hvilke Oberst Anders Trolle til Troldholm fik Commando, dog saaledes, at han havde at rette sig efter, hvad Stiftsbefalingsmand Otto Krabbe til Defension anordnede ***). Samme Krabbe oprettede et Compagnie af Ridfogder og andre Personer, som tjente paa Herregaardene, og bragte det ved sin Virksomhed derhen, at i Roeskilde Amt de Fleeste vare forsynede med Skydegevær og i manglende Fald med andre til Modstand tjenlige Vaaben †). Endeel af Landets unge Mandskab blev kastet ind i Kiøbenhavn til denne Byes og Amagers Forsvar, da man dog i Tilfælde af en fiendtlig Landgang ikke af Bønderne kunde vente nogen synderlig Modstand, hvorimod de regulære Tropper igien kunde udmarschere for at hindre Fienden at nærme sig ††). Kiøbenhavns Borgere takkedes for den Troskab og Ridfiærhed, de vedbleve at vise, og

*) N. D. Mag. a. St. S. 136.

***) Kongens Skrivelse til Slotsloven af 30 Juli N. D. Mag. a. St. S. 136.

****) Sammest. S. 134.

†) Kongens TaksigelsesSkrivelse til D. Krabbe af 6te Aug. i N. D. Magaz. III. B. 5. St. S. 139 f.

††) N. Danske Magaz. III. B. 4 St. S. 136.

opmuntredes til videre Iver og Tapperhed med deres Forsædres Exempel og Forsikkring om Hs. Majestæts Hyldest og Erkiendtlighed *). Meenige Almue og Bønder i Sieland forkyndtes det kongelige Tilfagn, at, saafremt de, i Tilfælde af fiendtlig Landgang, lod fiende og i Gierningen beviiste nogen særdeles Iver og Mandighed til at gjøre Børn og Modstand, skulde de, deres Børn og Ulfom fra deres Fødested og vordnede Pligt at pleie worde fri og forskaante og nyde samme Frihed som den, der alt var givet de til Jægerspriis hørende Bønder og Tienere" **). For ogsaa at benytte Religionsens Virkning paa Gemytterne, anordnedes over hele Riget visse overordentlige Bedetimer, i Kjøbstæderne daglig mellem Kl. 8 og 9, men paa Landet hver Søndag Eftermiddag og om Onsdagen tidlig, og Geistlighedens Befaling, med christelig og alvorlig Formaning at kundgiøre denne Foranstaltning fra Prædikestolene ***).

Imidlertid nærmede Landgangsplanen sig til Udførelse. Den 3 Aug. om Aftenen detascherede den svenske Admiral Wachmeister efter Kong Carls Ordre

*) Fred. 4 Forordninger og aabne Breve for 1700. S. 26. Dette Kongens Brev, dat. 27 Jul., oplæstes paa Raadhuset den 2 Aug. Witt S. 32. Nye Tidend. S. 57.

***) Kongens Skrivelser til Stiftsbefalingsmand Otto Krabbe og Biskop Henr. Bornemann, begge af 3 Aug. (N. D. Mag. III. B. 5 St. S. 138). Den første begynder saaledes: "Saaom Vi alt siden Vores Regierings Tiltrædelse har været betænkt paa at befrie Vores Fiende og tro Undersaatter, den gemeene Almue paa Landet i vort Land Sieland fra den vordnede Rettighed, de efter Loven ere undergionne, saa ville Vi ic."

****) Befaling af 27 Jul. N. Dansk. Mag. III. B. 4 S. 135.

nogle Linieskibe og Fregatter, hvoriblandt et engelsk og et hollandsk Skib, fra Flaaden ved Kiøbenhavn med tvende Regimenter *) tilfods. Da disse Skibe næste Dag, d. 4, vare avancerede op under Hveen, ankom den svenske Konge selv paa en Jagt i Følge med en Mængde smaa Fartøier, som havde Livgarden og den største Deel af det Malmøeske Regiment ombord, hvilke under Beskyttelse af Orlogsflaaden styrede deres Cours mod det til Landgangen udseete Sted imellem Humlebæk og Espergierde. Vel lettede imidlertid 12 danske Fregatter Anker for at forhindre de Svenskes Hensigt; men da de paa den eene Side bemærkede, at de detascherede Skibe gjorde sig klar til at angribe dem, og paa den anden Side nogle Skibe af Hovedflaaden gik under Seil i det Viemed at affkiære dem Passet, retirerede de sig tilbage. De svenske Orlogs- og Transportskibe fortsatte da Coursen mod den siellandske Kyst **).

At de Svenske havde ifinde at gjøre en Landgang paa Sielland, derom kunde man i Kiøbenhavn saa meget mindre tvivle, da man endog fra Stadens Volde og Taarne kunde see Forberedelserne dertil. Virkelig vidste man mere end tre Dage iforveien med Bestemt:

*) Uplands- og Calmar-Lehns Regimenter.

***) Disse nærmere Efterretninger ere tagne af en officiel svensk Rapport i Søefort-Archivet, hvilken Rapport er ledsaget med et Kib, som viser Flaadernes Stillinger i forskjellige Tidspunkter. Den Bevægelse af 10 danske Fregatter til Landgangens Hindring, som af Just Juul, Cornqvist og Nordberg henføres til den 5 Aug., er ventelig den samme, som her omtales, og passer efter alle Omstændigheder ogsaa bedre paa den 4 Aug.

hed, at det vilde see ufortøvet*). Men alligevel bleve ingen Tropper samlede ved Kysten, eller nogen anden Foranstaltning søiet med særdeles Hensyn til at forhindre den forudsæete Landgang. Først da man Søndagen den 4de August om Formiddagen saae Landgangsflaaden at stile til Kysten, og Efterretningen herom kom til Kiøbenhavn, beordrede Generallieutenant Schack Oberst Hundorph, ufortøvet at drage det i Land satte Marine-Regiment, de Bergenske og Vesterlandske Batailloner og sit eget Regiment sammen, tage sin Marsch ud af Østerport og sætte sig for det første ved Skovshoved, for at see, hvad der maatte forehaves med den for Dine værende Landgang, og derhos søge Leilighed til at overlægge med Obersterne Rabe og See saavel som med Amtmand Juul om, paa hvad Maade man bedst kunde giøre Modstand. Han lovede desuden at sende efter, hvad af Garnisonen kunde mistes, i det ringeste endnu tvende Batailloner. Det Nærmere blev overladt de Commanderendes Conduite, og naar det ikke længere maatte ansees mueligt at hindre Landgangen, skulde Obersten trække sig i bedste Orden tilbage til Kiøbenhavn med alle hans undergivne Folk og bedække sin Retraite med Hytteriet**). Da nu Landgangsflaaden styrede nordligere, gav Schack samme Dag Obersten

*) Johan Neves Memorial til de høie Herrer Deputerede ved Regjeringsaffairerne i Hs. Kongl. Majestats Absents, b. 8 Aug. 1700, trykt i Maanedsskriftet Minerva for Julius 1804, S. 53 ff.

***) Schacks Skrivelse til Oberst Hundorph, dat. Kiøbenhavn 4 Aug. om Morgenens, i mit Børge, foræret mig af sal. Cancellieraad Andersen.

Befaling at drage længere frem med sit Regiment og de under hans Overcommando staaende Batailloner, saa mange af dem, som alt maatte være ankomne, at overlægge alle Ting grundeligen med Cheferne for de ankomne Batailloner og for Resten handle efter Omsigendighederne, uden at bide efter dem, som ei vare tilstædede*). Samme Dags Morgen vare efter Regieringscommissiøns Foranstaltning af Tøihuset ugleverede til Oberst Hundorph 600 skarpladte Haandgranater**).

Imidlertid landede de Svenske Kl. mellem 4 og 5 om Eftermiddagen paa forekommelte Sted strax nord for Humlebæk, midt for Liberups Bakker, $1\frac{1}{2}$ Miil fra Helsingør. Carl var selv den første, som med sin Garde sprang fra Baadene i Land, saa at Bandet stod ham og Folkene op under Armene, og angreb Kystværnet, medens Landgangen bedækkedes af Krigsskibene, som uophørlig canonerede paa de Folk, der stode langs Stranden***). Modstanden var formedelst de flette Anstalter ubetydelig. Alt hvad man havde at sætte imod Fienden, var 400 Ryttere, 300 Amtsbonder og 6 Cenpundigere †). Af de fra Riibenhavn udcomman-

*) Schacks andet Brev til Hundorph af 4de Aug., i Forf. Værge.

***) Regieringscommissiøns originale Befaling til Tøihusmajoren, i Forf. Værge.

***) Den ovenfor omtalte, i Sæförtarchivet værende, officielle svenske Rapport. Jvf. Figuren hos Tornqvist II. 15.

†) Kort og sandfærdig Beretning om hvis sig haver tildraget med Landværnet mod de Svenske, som med de Engellænders og Hollænders Hielp den 4 Aug. 1700 en Miilveis fra Cronborg gjorde Landgang paa Teberups Mark. Skrevet fra Helsingør d. 10 Aug. 1700 4. Kurze Relation wegen der

derede Tropper vare ingen fomne saa langt *). Hine veege strax, saa de Svenske nu uden Hinder kunde begynde at retranchere sig og sætte sig i en fortificeret Leir **). Fra dette Dieblif tænkte man ikke mere paa nogen Modsiand fra Landsiden. Bønderne lod man gaae hiem, og de unge Karle, Rytterne og Skyrterne sendte man til Risbenhavn ***). At Anstalterne i alle Henseender vare saa maadelige, blev formedelst indtreffende Omstændigheder en stor Lykke for Carl; thi han havde den første Aften ikke faaet uden et saare ringe Antal af sine Folk †) i Land, og Dagen efter reiste sig en saa heftig Storm fra Nordvest, at ingen Mand eller Baad kunde

am 25 Jul. (gl. Stiil) 1700 auf Seeland geschehenen Descente. 4. I den forommeldte svenske Rapport angives den danske Styrke til 300 Ryttere og nogle tusende Fodfolk.

*) I den svenske Rapport tales om det danske Rytterie, "som kom søder ifran;" men dette synes dog ikke at have været af den Risbenhavnske Garnison.

***) Den svenske Rapport.

***) Eric Torms Optegnelser i Nye Samlinger til den danske Historie II. 3.

†) Kiegels I. 330 lader Høier angive det til neppe 5000 Mand; i det Exemplar, som haves paa det kongelige Bibliothek, nævnes intet bestemt Antal. Det hedder blot "mit weniger Infanterie." Nordberg I. 108 siger 4 Batailloner; Neve a. St. S. 55 angiver det til 12 eller i det høieste 1500 Mand. Eric Torm (Nye Saml. til den danske Hist. II. 3.) blot til 8 — 900, og General Hentik Bielke Raas til Boltinggaard i en af ham efterladt Selvbiographie, som Hr. Dr. G. L. Baden i Odense besidder, endog kun til 5—600. I de la Brigny's Reisebeskrivelse I. 166 meldes om 1400. Af den foromtalte svenske Rapport kan ikke sees, hvor mange Folk der kom i Land om Aftenen d. 4 Aug. I øvrigt feiler Gebhardi, naar han ansætter Landgangen til den 5 August.

komme til eller fra Landet *) og Transporten maatte anfre under Hveen **). Først den 6 Aug. kunde han faae Resten i Land, hvorefter den hele samlede og paa Eiberup Mark leirede Hær i alt udgjorde en 12000 Mand ***).

Under disse Omstændigheder vilde BorgerSkabet i Kiøbenhavn, at man strax skulde have angrebet Siensderne, i Gærdeleshed Mandagen d. 5, og søgt at jage dem ud fra Landet igien eller taget dem alle til Fanger og Kongen med; men Schack, som maaskee ansaae det landede Corps for meget stærkere end det virkeligt var, afviste dette Forslag som uiværksætteligt, endskiønt der var i Byen og Castellet 19 Compagnier regulære Tropper, foruden to Cavallerie-Regimenter, to Garder-Compagnier, 14 Compagnier Marinere og vel 10000 vaabendygtige Matroser, ei at tale om det til Byen indbragne Landsværn og hvad endnu af Byens egne Borgere og unge Mandskab let havde kunnet bringes under Vaab-

*) Kongens Stilling med sine faa Folk i et fiendtligt Land mellem to Fæstninger var alt for mislig til, at der ei skulde være blevet gjort ethvert mueligt Forsøg paa at skaffe flere Folk i Land; men saa hæftig var Stormen, at de Chalouper, som prøvede derpaa, fandrede.

***) Tornqvist II. 14. Eric Torm a. St. Neve a. St. Denne Storm tie baade Witt og Bussæus med.

****) Høyer a. St. S. 72 I Theatrum Europæum angives Styrken til 9000, hos Bussæus til 14000, hos Mallet til 3000, hos Tornqvist til 10000 Mand Infanterie og 5000 Cavallerie. I Anledning af denne Landgang opkom en Pennekrieg, da den svenske Skibspræst Anders Ribdermarch gjorde et Lykønskningsvers til Carl den tolvte, hvilket fik Siensvar af en dansk Poet, og avlede saaledes en Række af Stridsdigte, hvoraf det eene er grovere og plumpere end det andet. S. Ms. Reg. 2768. 4.

ben *); og efterat han d. 5 Aug. om Morgenen havde ladet Oberst Hundorph erindre om, efter forhen givne Ordres at trække sig tilbage, hvis Fienden, som nu havde fattet Posto paa Landet, ikke kunde fordrives **), udstødte han høiere op paa Dagen en bestemt Befaling ***), "at han havde at gjøre sin Flid, at han kunde gjøre en betimelig Retraite ind til Staden." Spændingen imellem Commandanten og Borgerne blev nu stærkere end nogensinde, og begge Parter indgave, som det synes, til Kongen deres særskilte, neppe meget overensstemmende, Rapporter †) om Sagens Bestaandenhed. Dette m. v. foranledigede en mærkværdig Skrivelse fra Kongen til Slotsloven ††), hvori han formaner til at vise Høflighed mod Borgerne †††), med Tillæg, at han,

*) Neve a. St. S. 57.

**) Original-Ordren i Udg. Børg.

***)) Ligefaa.

†) Schack's Rapport var afgaaet den 5 Aug., som sees af Kongens Svar derpaa af 8 s. M.

††) Udsærdiget fra Glykkestad d. 8 Aug.; trykt i Nye Danske Magaz. III. B. 5 Hest. S. 140 f.

†††) Kongens Ord ere: "og ville Vi ellers allernaadigst, at Borgerstaber i Borens Kongel. Residentsstad Kiøbenhavn herefter som hidindtil med al Høflighed beegnes, og om de Forflage, som de kunde gjøre, skulde findes impracticable, at I dennem da Umueligheden med alle Raisons paa en god Maade re-monstrerer; dog dersom Fiendens Magt ved Landgang ei skulde være større end 3000, skulde Vi hellere seet efter Borgernes Forflag, at man havde søgt, saa meget uueligt var, Fienden igien af Landet at uddrive" &c.

dersom den landede Magt ei var over 3000 Mand *) hellere havde seet, at Borgernes Forslag var blevet fulgt, og derhos yttre sin Formening, at den Umuelighed, Commandanten havde fundet i at besætte Circumballationslinien formedelst Mangel paa Folk, vel kunde hæves, hvis man efter Schacks eget Forslag indtog i Byen 3 à 4000 af de bedste Bønder og satte dem til at arbejde derpaa **). Kongen fandt ogsaa fornødent at anvise Stiftamtmand Krabbe Sæde i Regieringscommissionsen ***), og at affende Generalmajor Cormaillon og strax derefter Storcanzler Reventlow til Kiøbenhavn.

Imidlertid var det gunstige Dieblif spildt. Alle vare eenige i, at, dersom der havde været en resolveret Anfører i Sielland med et Par tusende gode Soldater og fornødne Canoner, saa maatte denne Landgang have kommet Carl dyrt at staae, ja han selv neppe have undgaaet at tages til Fange. Men i Kiøbenhavn manglede baade Commando og Eenighed. Commandanten Schack turde intet af Vigtighed foretage sig uden Kongens udtrykkelige Befaling, og stod, som bemærket, paa en spændt Fod med Borgerstabet, som han ikke engang havde villet udlevere saa meget Artillerie, som behøvedes til et Batterie paa Dragør, førend Enkedronningen Char:

*) Til denne Styrke var den formødentlig angivet af Schack. Hof. ovenf. S. 387. Anm. †. Efter Neves foransførte Beregning udgjorde de i Residentsstaden og paa Flaaden værende regulerede Tropper alene omtrent 4000 Mand.

***) Ved samme Skrivelse befalede Kongen, at, hvis Fienden skulde prøve at gjøre Landgang paa gammel Umager, maatte denne af al Magt forhindres, for at dette Land som Kiøbenhavns Episekammer i alle Maader kunde blive conserveret.

****) Kongel. Ordre af 8 Aug. N. D. Mag. a. St. S. 140.

lotte Amalia maatte tvinge ham dertil. Derover, siger Høyer, var det tro Borgerſkabs Forbittrelſe mod denne overdreven forſigtige General bleven ſaa ſtor, at Kongen endog maatte ſikke Groſcanzler Reventſov (Schacks Svigerfader) til Kiøbenhavn for at udfæde de fornødne Befalinger og forekomme værre Følger, ligesom ogsaa Schack efter Fredens Slutning fik ſin Afſkeed, medens Stadshauptmand Møller formedelſt ſin Patriotiſme og Midtierhed ſin hele Levetid igiennem ſtod i særdeles Nædeſt hos Kongen. Den totale Forſømmelſe af rigtige og virkſomme Forholdsregler i den gunſtige Tidſpunct, da Carl ſtod paa Land med ſine ſaa Svenske, faaer endnu mere Lys af et Sted i General Raas's Selvbiographie, ſom jeg derfor vil hidsætte. "Siden det var Modvind og en stærk Storm, ſom vedvarede i tre ſamfulde Dage, kunde Kong Carl, ſom formedelſt Chalouperne og ved at ſpringe i Vandet havde bragt ongefær 5 à 600 Mand paa Landet, ei faae Reſten af ſin Armee ſaa haſtig til ſig, og ligesaa lidet det fornødne Antal af Canoner. Hr. Generallieutenant Schack, Commandant i Kiøbenhavn, marcherede ud med en Deel af Garniſonen for at angribe Kongen af Sverrig; men da han var kommen til Gyldeſlund, vendte han om og marcherede tilbage *) under den foregivne Urfag, at Reſidentſen var blottet for Mandſkab, at der lettelig kunde ſkee et Oplob ic. Hr.

*) Hermed ſtemmer fuldkommen overeens Eric Torms Optegnelſer. Det hedder der, a. St. "Morgenen derefter (d. 5 Aug.) bleve tvende Bataillons Solbater, en af Marines og en af det Schackiſke-Regiment, ſom om Natten kom af Floeden, udcommanderet med nogle Canoner for at attackere de Svenske. De marcherede til Bebek; der vendte de tilbage."

Generalmajor Cormaillon*) kom ind fra Armeen, og da saae jeg med mine Dine paa en Formiddag, at disse tvende Herrer paa Store-Risbmagergaden uden for Groscanzlerens Gaard havde truffet deres Kaarder mod hinanden, og hørte, hvorledes Generallieutenanten meget stærk af Generalmajoren bebreidedes, at den første ei havde betient sig af den ønskelige Leilighed til at gjøre Kongen af Sverrig til Krigsfange, allerhelst der vare flere Folk, hvoriblandt to Regimenter Cuirassiers, ved Haanden, end de som marscherede fra Riibenhavn. Groscanzleren skilte de Stridende ad, og Cormaillon, som siden blev Commandant i Riibenhavn, spiste til Middag hos Groscanzleren." Af Alt dette sees, at Mallets**) Udtryk, at Landgangen skete presque sans obstacle, og Oberstlieutenant Wilsters***) , at han ikke turde opholde Hs. Majestæt med Erindringen om den Uselshed, hvormed man modtog Fienden, Characterisere alt for rigtigt den hele Udsærd, ligesom det da ei heller var at undre over, at den blev til Spot for Fremmede †). — Til samme Tid havde Svensken ladet nogle

*) Carl Damas de Cormaillon, en fransk emigreret Huguenot; han var med ved Hovedkvarteret i Holsten, hvorfra han d. 9 Aug. blev sendt til Riibenhavn.

**) Histoire de Dannem. T. IX. p. 310. ed. 1788.

***) Kiegels I. 348.

†) " La descente, figet *de la Vrigny* i hans Relation d'un voyage fait en Dannemarc (i Maret 1702) I. p. 166 sq., se fit d'abord par 1400 hommes, qui furent campés près de trois jours sur ces petites hauteurs sans paille, ni fourrage, ni autres provisions que ce qu'ils avoient apporté avec eux, le vent étant devenu si violent, qu'aucun vaisseau ni chaloupe n'osoit s'approcher de terre; et celles,

Fregatter gaae til Belterne for at hindre Kongen og Posten i at komme over *); men fra dansk Side vare allerede iforveien tagne visse Forholdsregler til Communicationens Sikkerhed **).

Fra Leiren ved Humlebæk udgav Carl under 9 Aug. et, i Lund betimeligen trykt, Skytsbrev til Indbyggerne i Sieland ***) , hvori han lovede dem Sikkerhed paa Personer og Eiendom og opfordrede dem til at blive rolige ved deres Hiem, Haandtering og Næring. Selv viste han sig yderst naadig. Da man bragte nogle fangne Bønder frem for ham, gav han dem en Rigsdaler hver, og sagde til dem: "gaaer nu mine Børn enhver til sit Hiem og passer i Guds Navn Eders Hænders Arbeide; thi jeg er ikke kommen at søge Eders Undergang, men at stifte Rolighed; har I Noget at sælge, saa bringer mig det hid; det skal blive Eder betalt med rede Penge †)." Han gav sig jevnlig i Tale med dem, som kom i Leiren, og hørte dem ikke

qui l'entreprirent, furent renversées. Et l'on peut dire, que la bonne fortune du Roi de Suede le preserva contre toute apparence; car si les Danois n'avoient pas été frapéz d'étourdissement et avoient été bien commandéz, ils auroient pû tailler en pieces ce petit nombre." Man vil af det, som er anført i Texten, see, at her er Malerie efter Naturen.

*) Nye Saml. til den danske Hist. II. 4. *Adlerfeld* Histoire militaire de Charles XII. Amst. 1740. I. 58.

***) Nye dansk. Mag. a. St. S. 136.

****) Kongl. Mantz. af Sverige nådigste Skyddes och Försäkrings-Bref för samptl. Inbyggjarne på Seeland; Gifwit uthi Fältlägret vid Humlebäck der sammastådes den 29 Julii (gl. Stil) 1700. 4.

†) Theatr. Europ. XV. 762.

uden Kærelse at sige: Gud velsigne Ederes Majestæt, I gjør os ikke ondt, thi I er vor fromme Ulricas Søn *). Ved denne Nedladenhed og ved den ypperlige Disciplin, han holdt, vandt han Almuen, som strømmede til ham med Levnetsmidler, saa der blev som et offentligt Løb i den svenske Leir **). Borgerstabet fra Helsingør anbefalede sig Kongens Beskyttelse, og fik Tilfagn derom mod at erlægge en Contribution ***). Ligeledes kom den 6 August en Deputation af nogle Geistlige og fornemme Borgere fra Kiøbenhavn og bad ham skaane Staden, og især Kirker og Skoler, hvortil han skal have svaret: man skal behandle Eder som I vise Eder til f). Imidlertid besatte han Frederiksborg, beskikkede der en ny

*) Nordberg I. 109. Til en af de Anecdoter, som cireulerede i Kiøbenhavn, og hvoraf man altid ved slige Leiligheder har nok, hørte ogsaa denne, at en dansk Præst havde været i Leiren hos Kong Carl; denne skulde have drukkent Præsten til med tre Glas Viin og rækket ham tre Baggere igien, hvormed han skulde svare ham, og sagt, at han skulde bede for ham paa Prædikestolen. Præsten skulde da have svaret ja, men Kongen sagt igien: "Du beder for Tutan och inte för mig." S. Univ. og Skole-Annal. 1813. I H. S. 27.

**) *Theatrum Europ. a. St. De la Vrigny a. St. le Roy de Suede* sit observer une si belle discipline, qu'on ne fit pas tort d'un sol à personne. Kiegels declamerer I. 336 meget unyttigen imod denne Carls Fremgangsmaade, der ikke kan andet end prises. Hvorvidt hans Baaben vare retfærdige eller ikke, er et ganske andet, heraf uafhængigt, Spørgsmaal.

***) Nordberg I. 109.

†) *Theatr. Europ. XV. 761.* Maasske han ved denne Leilighed har forlangt den Brandskat af 400,000 Rdlr., som Tormtaler om, og som ligeledes Voltaire i sin Historie af Carl 12 ommelber.

Amtsfriser, ligesom han ogsaa indsatte en Solddirecteur og adskillige Soldbetiente i Sundet, mod hvilken sidste Foranstaltning dog Amiral Rooke i en Skrivelse til Amiral Wachtmeister eftertryffeligen protesterede *). Det synes i øvrigt upaatvibeleligt, at Carls Hensigt var, at gaae for Kiøbenhavn det snarreste mueligt og bombardere den **). Denne Plan var blot en Følge af hans egen Erobringslyst og hans Lyst til at spille Carl Gustav ***), uden at de Allierede havde nogen Deel deri; thi det var ikke Engellands og Hollands Mening, at Danmark skulde undervinges eller gøres til et Bytte for Sverrig, men kun at Frederik skulde nødes til en saadan Fred med Hertugen af Holstengottorp, som de bestode paa. Landgangen selv havde meget mishaget Generalstaterne, som den der stred mod Carls udtryffelige Løfte, og begge Partier skal, da den skete, have sagt hinanden temmelig haarde Ting †). Det var da og saa langt fra, at de Allierede siden, da Freden var sluttet, understøt-

*) Dette sees af et Brev fra Kongen til Storcanzler Reventlow, dateret Kjøbenhavn d. 20 Aug. (i Cancell. Arch.), hvoraf tillige erfares, at den engelske Secretær (Gragg) selv havde fortalt Reventlow, "at Amiral Rooke havde tilskrevet Amiral Wachtmeister et haardt Brev, at saadant ei kunde approberes."

***) Og saaledes havne Tønningen. Derfor lod han flaae en Skuepenge, hvorpaa et Bombardement af Stæderne Tønningen og Kiøbenhavn var forestillet med Overkrift: par pari.

****) Søyer a. Et. S. 72.

†) Søyer a. Et. Gebhardi Danm. Hist. V. 257. Mallet a. Et. S. 311. At Engellænderne og Hollænderne hverken selv beeltog i denne Landgang eller umiddelbar understøttede den, viser det Foransætte.

tede hans Plan, at de meget mere tvang ham til at opgive den, hvorom i det Følgende.

Imidlertid gjorde man de bedste Forsvarsanstalter, man kunde, i Hovedstaden, der kun var i flet Forsætning til at holde en Fiende ude, og syntes i det Hele at være i en Stilling ikke meget ulig den af 1658. Men ogsaa den samme Mand befalede dens Indbyggere. De 32 Mænd indgik med en Forestilling til Regieringscommissionen, fuld af patriotisk Nidkierhed *). Borgerne, som Charlotte Amalia **) opmuntrede med Ord og eget Mod, vare utrættelige i at øve sig, gjøre Bagter, opkaste Skandser. Canoner bleve efter Enkedronningens Befaling ***) udtagne af Tøihuset til Stadshauptmand Møller og plantede paa Voldene †). Enkelte Private foregik med udmærket Exempel paa ægte Fædrelandsfind, blandt hvilke fortrinlig bør nævnes den ædle Kentskriver Johan Neve, hvis frimodige Memorial til Regieringsmændene ††) er et vigtigt Bidrag til Kundskab om Tingenes daværende Stilling; foruden at han vo:

*) Dette erfarer man af Kongens Skrivelse til Schack og øvrige Tilforordnede, dat. Glückstadt d. 10 Aug. (i Canc. Arch.) Den begynder saaledes: Vi have med Fornøielse af de 32 Mænd i Vores kongelige Residentz Stad Kiøbenhavn deres til Eder indgivne Memorial allernaadigst fornummen den Nidkierhed, de continuerer ubi til Vores Dieneste &c.

**) Som residerede paa Charlottenborg.

***) Forbi Commandanten satte sig derimod. Under disse Omstændigheder var det og, at samme Enkedronning fandt sig foranlediget til at assende Amiral Frederik Gedde til Kongen, hvilket sees af Kongens forommeldte Skrivelse af 10 Aug.

†) Witt S. 38. 39. Nye Saml. til den danske Histor. II, 4.

††) S. ovenf. S. 385.

vede at tale et kraftigt Ord, tilbød han sin egen Person og to Sønner, som vare istand til at bære Gebær, samt alt det Sølvtøi, han eiede, til Statens Forsvar og Fornødenheder. Studenterne, opfordrede af Kongen til at gribe Vaaben *), ilede, efter den derom fra Rector og det academiske Senat under 7 Aug. udstødte Proclamation, at lade sig indskrive under Fædrelandets Faner **). Fire Dage efter, den 11 Aug., bleve de fordeelte

*) Den kongelige Opfordring selv, som af Rector Magnificus Dr. Maffius blev Studenterne forelæst, har jeg ingensteds kunnet finde (den af 1658 har man dog); men Witt omtaler dens Indhold S. 35: "at de skulde drage sig til Minde sine gamle Formands Tapperhed, dem at efterfølge, hvis fornøden gjøres skulde; de skulde derudover blive forsikrede om Kongel. Majestæts Hyldest og Naade, og skulde, saa mange som dertil resolverede vare, angive deres Navne hos Professorerne." I Universitetets Archiv findes ikke eet eneste Actstykke til Studentervæbningens Historie i Aaret 1700, og ligesaa lidet nogen anden historisk Efterretning derom, naar undtages følgende saa Ord i Acta Consist. til 7 Aug. "bleef læst een Memorial fra den Kongelige Raadstue, at Universitetet vilde gifve en Skulle ind paa studiosis, som vare serbdige og kunde gaae til Volds." Vid. Copiebogen pag. Men ikke engang i Copiebogen er Actstykket indført (hvorfor man har gjort vel i at lade pag. staae aaben), og i Raadstues Archivet har man hverken Brev- eller Copiebog fra dette Aar.

**) Vel gjorde den under 7 Aug. udstødte Bekjendtgjørelse ikke den forønskede Virkning, saa at Consistorium saae sig nødt til, Dagen efter, d. 8 Aug., at lade udgaae en alvorlig Paamindelse; men saavel det Tilløb, der da paafølgte, som den Villighed og Iver, Studentercorpsset, efter først at være blevet organiseret, lagde for Dagen, beviser, at den første Langsømhed ikke maa søges i nogen egentlig Mangel paa god Villie, men snarere i de Omstændigheder, som Fors. har gjort

i fem Compagnier, hvert paa 200 Mand *). Enhver kunde indtræde i hvilket Compagnie han vilde. Til Lieutenantantspladser maatte de mellem sig selv udvælge hvem de vilde, men Capitainer og høiere Officerer toges af de egentlige Militære. De fem Compagnier fik Navn efter Provindserne og kaldtes det sleskandske, norske, jydsk, syenske og holstenske. Hver førte sin særskilte Fane. Militær Uniform havde de ikke; men den Tids Skik, at alle Studenter gif sort klædte, lader ingen Tvivl tilbage om, hvilken eensformig Farve deres Dragt har havt. Derimod vare de enkelte Compagniers Medlemmer adskilte fra hinanden ved et Baand paa Brystet og i Kaarden af samme Farve som Compagniets Fane. Det første eller sleskandske Compagnie førte en blaa Fane, og alle Medlemmerne af dette Compagnie havde blaa Baand paa Brystet og i Kaarden; denne blev baaret af Studens Oluf Bornemann, en Søn af Biskop Borne-

opmærksom paa i Univers. og Skole-Annal. 1808 2 B. S. 167, hvor ogsaa begge Consistorii Proclamationer (S. 163—171) ere aftrykte efter en Gienpart i det Kongel. Bibliotheks Manuscriptsamling.

*) Ifølge Witt a. St. S. 38. Corpsset var altsaa omtrent af samme Styrke som det i Aaret 1801. Ifr. Univ. og Skole-Annal 1808. 1 B. S. 177 ff. Men efter det Brev, som er trykt i samme Annal. 1813. S. 24. ff., bestod hvert Compagnie kun af 80, dog det norske af flere. Efter samme Brev, som er dateret d. 14 Aug., var ogsaa Compagniernes Antal 6; men dette kan forklares saaledes, at det særskilte Compagnie, som Nummerne paa de tre Collegier i Begyndelsen dannebe, er, som mindre hensigtsvarende, blevet fordeelt paa de øvrige fem, eller og at det flette har været det, som havde foreenet sig til et Observationscorps uden for Byen.

mann, der siden, 1725, døde som Landsdommer i Sieland. Det andet eller norske Compagnie førte en hvid Fane, og alle Medlemmerne af dette Compagnie havde hvide Baand paa Brystet og i Raarden; Fanen blev baaret af Studiosus Truels Smidt, som siden blev Generalskalk. Det tredie eller jydsk Compagnie førte en gul Fane, og alle Medlemmerne af dette Compagnie havde gule Baand paa Brystet og i Raarden. Det fjerde eller fynske Compagnie førte en grøn Fane, og alle Medlemmerne af dette Compagnie havde grønne Baand paa Brystet og i Raarden. Det femte eller hollandske Compagnie førte en rød Fane, og alle Medlemmerne af dette Compagnie havde røde Baand paa Brystet og i Raarden. Officererne i hvert Compagnie vare desuden udmærkede med Fjere paa Hatten og Skjærf efter deres Faners Couleur. Hele Corpset havde sine Hoboister og hvert Compagnie tvende Tambourer *). Den 12 Aug. modtog de paa Studiiigaarden Bevær fra Løihuset, og en Oberst Skov blev ansat til deres Chef. Allerede Fredagen den 16 trak de fem Compagnier, alle complete og exercerede, op paa Studiigaarden, og opstillede sig der, hvert Compagnie særskilt, i fuld Mundering, for derefter at præsenteres for Prinds Carl (Kongens Broder) og Enkedronningen (Charlotta Amalia). "Førend de af Studiegaardens udmarcherede, gav hver Compagnie især tre Salver for Professorerne; siden fremstillede de sig i en

*) J. L. Franzen Gienlyd af Danske og Norske Søheltes og andre Krigeres Tapperhed. Viborg 1783. S. 63. f. Witt S. 40. Hvor Fanerne siden bleve af, er forf. ubestemt. De havde dog fortient at glemmes til en Erindring.

heel skikkelig Orden, efter Rectoris Magnifici Doct. Maffi Befalning, for Universitetets Patron, Hans Høi Grevelige Excellentz Herr Gros-Cantzeler Reventlow *); derfra efter tagen Ordre, begav sig til underdanigst Opvartning hos Hans Kongelig Høihed, stillende sig frem paa Slots-Pladsen; omfider for Hendes Majestæt Enke-Dronningen, giørendes der som tilforn sine rette behøvrige Exercitier, Hendes Majestæt Enke-Dronningen til allernaadigst Behag, og den store Mængde Folk af Stadens Indbyggere til stor Fornøielse. Derfra marcherede siden til Universitetet igien, besluttendes dette deres Optog med tre Salver af alle Compagnier **).” Foruden eller af disse foreenede sig endnu 200 Studentere med 100 Jægere, og oprettede et Slags Observationscorps, der tog sin Position en halv Mil fra Kiøbenhavn ***).

Medens dette foregik i Hovedstaden og nogle Angreb ved Amager lykkelig sloges tilbage †), bleve ogsaa Forholdsregler tagne til det almindelige Landsforsvar. Kongen havde skicket sin Storcanzler, Grev Conrad Reventlow, fra Holsten til Kiøbenhavn med udstrakte Fuldmagter ††). Saasnart han var kommen tilbage, blev overalt fra Prædikestolene og paa Tingene bekiendtgiordt en mod Carls Skytzbrev stilet Proclamation

*) Der var kommen tilbage fra Holsten den 12 Aug.

***) Witt a. St. S. 40. f. Nye Tidend. August 1700. S. 58.

****) Gebhardi Gesch. d. Königl. Dänem. und Norweg. dänst. Uebersatt. V. 251, hvis Kilde er Theatrum Europæum XV. 762.

†) Kongens Skrivelse til Schack og de øvrige Tilforordnede, dat. Glückstadt d. 10 Aug., i Canc. Arch.

††) Witt S. 40. f. Nye Tidend. August 1700. S. 58.

*) af 13 Aug., hvori alle danske Undersaatter i Siel-land erindredes om den Pligt, de skyldte Kongen og Fædrelandet. Ligeledes udgik en kongelig Benaadning for alle dem, som i den overhængende Fare udmærkede sig ved nogen særdeles mandig og patriotisk Handling; vare de af Bondestanden, skulde de befries fra Børneskab for dem og deres Uffom; andre kunde være forsikrede om passende Belønning og Hæder **). Denne Bekjendtgjørelse blev ikke uden Virkning. Endeel Børderkarle meldte sig til Krigstjeneste, glade ved den Udsigt, at faae Menneske- og Borgerrettigheder ***). Wrens Tillokkelser bleve en Spore for andre; et frivilligt Corps oprettede en Leir en halv Meil fra Kiøbenhavn, og Leiren blev snart forøget †). Dog havde man i det Hele kun liden Uarsag til at være tilfreds med den Aand, som herskede uden for Byen. Det stællandske Landfolk, skræmmet og modløst, syntes ganske at have tabt al Idee om, og Kraft til mandig Daad. Hellere end at stille sig under Fædrelandets Faner i Nødens Dieblik, strømmede det til den svenske Leir med Brød og Ol, til ikke liden Forargelse for mere patriotisk sindede Landsmænd ††). — Til Byens eftertryffelige Forsvar baade

*) Freder. 4 Forordninger og aabne Breve fra Aaret 1700 S. 28.

Storcanzleren havde paa egen Haand ladet den udsærdige; men hvad saaledes var skeet, blev af Kongen under 18 Aug. approberet. Kongens Brev til Storcanzleren af bemeldte Datum i Cancell. Arch.

***) Fred 4 aabne Breve for 1700. S. 29. 30. Benaadningsbrevet er dateret Mendsborg d. 15 Aug.

****) Theatr. Europ. XV. 762.

†) s. ovenfor S. 400.

††) Jfr. ovenfor S. 394. Korsf. har ved Haanden en, ved denne Erfaring foranlediget, heel alvorlig Straffepræken i Vers, un-

fra Land; og Sæfsiden tilbød en fransk Emigrant, la Colombiere de Vulson, paa en temmelig pralende Maade sin Tieneste med adskillige nye Opfindelser i Artilleriet, som han forsikrede vare af saadan Vigtighed, at Seieren alene beroede derpaa, og at man useilbarligen skulde overvinde de Svenske, Engellænderne og Hollænderne baade til Lands og Vand, dersom man kun vilde tage imod Ingeniurens Tilbud *). Da denne Fremmede allerede havde anstillet Forsøg efter Regieringscommissionens Ordre, saa er det rimeligt, at man ogsaa har tænkt paa at benytte hans Tieneste og Opfindelser. Men Freden gjorde dem overflødige. — Flaadens Stilling var den samme som før, altsaa heel tvungen, da den, saa godt som indsluttet, laae for det mæeste inden for Revshalepynten i den saa kaldte Rende, medens de foreenede Flaader beherskede Farvandet uden for. Men endnu misliggere kunde alligevel dens Stilling blive, dersom Fienden efter en med Held udført Landgang satte sig i Besiddelse af den nærliggende Kyst og saaledes blev istand til, ogsaa fra Landet at beskyde den. Under 2 Aug.

der Titel: Velmeent Erindring til sine Landsmænd Anno 1700, uden Navn, hvilken aabenbar er fævet, medens Fienden stod i Sieland. Men Indholdet er alt for lidet opbyggeligt til, at det skulde være Umagen værdt, her at levere nogen Prøve deraf, især da det ingen nye Facta indeholder.

- *) Et, som det laaber, egenhændigt Forslag i det franske Sprog, der indeholder en detailleret Opregnelser af alle hans tilbudne Opfindelser, i alt sex Artikler, giemmes paa Universitetsbibliotheket i den Koffgaardste Manuscriptsamling Fascic. 255 Det er dateret Kiøbenhavn d. 10 August, og underfævet la Colombiere de Vulson, Gentilhomme François Refugié

tilstillede derfor Gyldeuløve Kongen et Søefrigbraads Conclufum angaaende, hvorledes bedst forholdes kunde, faa længe de fiendtlige Flaader ei mere forsvækkede sig end allerede fteet var, hvilket Kongen under 6 Aug. approberede, med Tillæg, at han ikke tvivlede paa, at jo alt mueligt vilde blive iagttaget til Hs. Majestæts Dieneste, Gloire og Advantage, faavelſom til Flaadens og Kiøbenhavn's Conſervation, ſamt til en fiendtlig Deſcentes Uſværgelſe *), ligefom han ogſaa under ſamme Datum **) opfordrede Schack til, i Forening med Amiralitetet æ. at tage de kraftigſte Forholdsregler til at hindre Fienden i, efter formodet Forſæt, at ſætte ſig i Nærheden af Hovedſtaden, og bombardere baade Reſidentſen og Flaaden, ”ſom begge laae Hs. Majestæt allermeeſt paa Hierte.” Men Landgangen fandt imidlertid Sted, uden at forhindres, og ihvorvel den juſt ikke ſkete i Nærheden af Reſidentſen, ſaaledes ſom man havde befrygtet, kunde dog Fienden, ſom deſuden d. 9 havde ſaaet en betydelig Forſtærkning ***), nu let rykke

*) Kongens Brev til Gyldeuløve, dat. Gluckſtad d. 6 Aug. ; i Generalcommiſſ. Archiv.

**) General. ommiſſ. Arch.

***) I Paafyn af den danſke Flaade, ſom ei mægtede endog kun at gjøre en Bevægelſe til at forhindre denne ſeenere Transport. Herom Gyldeuløves Beretning til Kongen af 9 Aug. (i Amiralit. Arch.), iſølge hvilken Transporten, ſom beſto af 44 ſvenſke Coffardieffibe med 6 Orlogffibe, og formodedes at kunne føre omtrent 6000 Mand af Cavallerie og Infanterie, om Morgenen, d. 9, paſſerede igiennem Klinterenden og lagde ſig til Ankers hos den combinerede Flaade, men ſeenere hen paa Dagen gik igien under Seil og løb op ad Bugten ved Kungſted-Kroen.

rem og ved Angreb fra Landsiden ængste Flaaden, som formedelt Grundene og fiendtlige Flaader uden for ei engang kunde sjerne sig. Under disse vanskelige Omstændigheder bleve flere Overlæggelser anstillede saavel i Sverrigsraadet som mellem dette og Slotsloven, og Resultatet af begges Mening blev den Beslutning, at de nyeste og bedste Skibe af Hs. Majestæts Flaade skulde, for desbedre for Fiendens Canoner fra Landet at være conserverede, forlægges fra den Plads, de nu laae paa, og hales bedre ind enten ved Castelspynten eller Bommen. Men da det dog ved denne Beslutning ei endnu var bestemt, hvor mange af de ældste Skibe og hvilke skulde lægges istedet, saa blev herom d. 13 Aug. holdet et Krigsraad og da ved fleeste Stemmer afgjort, at istedet for de nyeste og bedste Skibe, som skulde hales ind, og hvoriblandt ogsaa Amiralsskibet Christianus quintus var, skulde fremlægges, og indtil videre tilligemed Stykprammene, Bombardeergallioterne og Fregatterne forblive beliggende 10, navnlig angivne *), gamle og mindstdybtgaaende, dog stærke, Skibe, og det saaledes, at de tre største kunde ligge tæt for Gabet af Indløbet til Risbønhavn, tvende langs Landsiden og alle de øvrige langs Revshalegrunden, og derefter Estacaden **), som for Flaaden havde været udlagt, strax hales noget bedre ind ***).

Kongen var imidlertid kommen fra Glückstad til Rendsborg, og saae nok, at der under nærværende

*) Nemlig i Tre Kroner, Mars, Elephanten, Christianus quartus, Prinds Jørgen, Churprindsen, Anna Sophia, Mercurius, Tomleren og Sverdfisken.

***) Formodentlig et Flydebatterie.

***) Amiral. Archiv.

Omstændigheder ikke var andet at gjøre end at give efter, hvis han vilde redde sin Hovedstad og sin Flaade. Lykkeligviis forlangte de mellemhandlende Magter intet uden Fornøielsen af det Alltonaiske Fordrag. Alle Ban- skeligheder jevnede sig nu i stor Hast, og den 18 August sluttedes Freden til Travendal paa bedre Vilkaar for Kongen, end han selv havde haabet; thi han var til- bøielig til at kiope den for Amtet Segeberg; men det blev afværget ved denne gamle Canzler Liliencrones Snildhed, til hvem Kongen havde overdraget Fredsun- derhandlingen *). De gamle Unioner, Reccesser og Fordrage stadfæstedes, og Kongen slap med, at han, for- uden at have forfeilet sit Niemed og spildt sine Krigsom- kostninger, maatte "af venfættelig Affection og Bevaa- genhed" love at udbetale til sin elskelige fiære Fætter 260000 Rdlr., og imidlertid stille hans Riærlighed fuld Sikkerhed i Landskabet Bredstedt **). I en Separatart-ikel lovede Hertugen, ved sine bona officia at tilveie- bringe, at i Sieland og paa andre kongelige danske Der alle Fiendtligheder, Contributioner og Exactioner skulde ophøre Dagen efter, at en af Hs. Durchlauchtig- hed assærdiget Couræer var ankommen til den svenske Konges Hovedquarteer, og at, hvad inden Courærens Ankomst ei endnu var oppebaaret, ei skulde blive ind- krævet. Efterretningen om Freden kom til Kiøbenhavn

*) Busseus S. 51. Nye Samlinger til den danske Histor. II. 4. Witt S. 43. Gebhardi a. St. S. 259. Mallet siger urigtig b. 13 og andre b. 5 og 8. Adlerfeldt I. 67. 68. har ganske forvildet sig i Tidsfølgen.

***) Forsikkringsacten er udstædt i Goldberg b. 26 Aug. 1700. i Acta publ. Holsat, Fascicul. X, S. 89. f.

d. 21 *)), samme Dag, som de Svenske brøde op fra Humlebæk og satte sig fast ved Kungstedkroen **), $2\frac{1}{2}$ Mile fra Hovedstaden, for, saasnart det grove Skytz var ankommen, formelig at beleire Byen ***). Stor- cangler Reventlow lod strax Carl meddele officiel Under- retning om den sluttede Fred og anmodede ham om, ikke at rykke dybere ind i Landet, hvilket dog ikke hindre- de ham i, samme Eftermiddag at gjøre den omtalte Be- vægelse mod Staden †). Da de Svenske havde nær- met sig Staden efter Fredsbudskabet, og Carl ei heller endnu havde ratificeret Tractaten, saa vedblev man i Kiøbenhavn at berede sig paa det Værste, og endnu den følgende Dag arbejdede 1100 Mand af Bor- gerskabet paa Bolden mellem Bester og Nørreport ††). Dog Dagen efter undertegnede han. Vist er det, at han ikke var ret vel fornsiet med Freden †††); thi han ønskede at afvinge Danmark større Offere. Det var derfor maaskee ogsaa hans Agt at gjøre Vanskeligheder. I det mindste blev han liggende i Sundet og krævede Lold af de forbiseilende Skibe, naaget de havde betalt eengang ved Kronborg, og nølede ligeledes med at give

*) Witt S. 43. Nye Tidender S. 58.

***) Skreves dengang immer Kungsted- eller Kungstedkrog.

****) En Plan over de Svenskes Leir ved Kungstedkroen findes hos Adlersfeld I. 66 og Nordberg (tydsk Overs.) I. 184.

†) Han meente, siger Adlersfeld I. 66, at det kun var i den Hensigt at vinde Tid, at man vilde opholde ham med en Efterretning, der maaskee ikke var sand (og som han ønskede, ikke at maatte være det). Mueligt var Hertugens Coureer ei heller endnu indtruffen.

††) Witt S. 43.

†††) Søyer a. St. Campbell a. St. S. 153.

sine Tropper i Holfien Ordre at forlade Landet. Men de Magter, som havde foreskrevet Danmark Love, vare lige saa bestemte i at holde Carl og hans Svoger inden de betegnede Grændser. Følgen var, at nu ei allene Engellænderne og Hollænderne skilte sig fra de Svenske, men at Rooke endog efter Befaling formelig erklærede Kong Carl, at ingen videre Fiendskigheder mod Danmark vilde blive taalte, og at han ufortøvet maatte drage sine Tropper bort fra Sieland *). Ved Grev Piper lod da Carl tilkiendegive Storcanzler Reventlow, at han var redebon til at ophæve alle Fiendskigheder, og foreslog, at nogle Befuldmægtige fra begge Sider maatte træde sammen i en Commissiøn for at træffe fornødne Aftaler. Fra svensk Side bleve saaledes udnævnedes Carls hidtilværende Minister i Danmark, Andreas Leyencloo, og Generalfrigscommissær Joran Adlersteen; fra dansk Side vare af Storcanzler Reventlow forordnede Geheimeraad og Stiftsbefalingsmand Otto Krabbe og Etatsraad samt Deputeret ved Generalcommissariatet, Oluf Hansen. Denne Commissiøn samlede sig den 24 Aug., og blev da paa begge Sider samtykket og aftalt, at de Danske skulde det allersnarestemueligt assistere de Svenske med saa mange til Transporten tjenlige Fartøier, som kunde tilveiebringes; at Overførselen skulde skee deels fra Helsingør til Helsingborg, deels fra Bebek til Landskrone og Helsingborg, hvorhen Bunden bedst vilde seie, ved hvilken Overførsel ogsaa Amiralerne Rooke og Allemonde havde lovet at

*) Kongen af Sverrig bemærkede derfor ganske rigtig, om ikke just med megen Tilfredshed, at man kunde see, Rooke var kommen for at tilveiebringe Fred. Campbell a. St.

være behjælpelige; at fornøden Fourage og Høe for Cavalleriet skulde af danske Betiente anskaffes og leveres deels i Leiren, deels ved Helsingør, under nærmere umiddelbart Opsyn af Overkrigscommissær Braem, der igien skulde aftale det Videre med de svenske Betiente; at de danske Skibe skulde gaae frem og tilbage eene og alene for saa hurtigen som mueligt at befordre Overførselen, og ei i ringeste Maade opholde sig enten med nogen Indladning ved Bebek eller Helsingør eller med nogen Udloosning ved Helsingborg og Landskrone; at de fornødne Bøndervogne skulde anskaffes til Bagagens Fremførsel til Stranden; endelig at fra Dato af al Fordring og Oppebørsel, af hvad Navn og Natur det end være kunde, enten i Vare eller Penge, hos Kongel. danske Undersaatter at søge eller æste, aldeles skulde oplyse. • Et formeligt Instrument blev derefter affattet og to Dage derefter, d. 26 Aug., i tvende ligelydende Exemplarer udvejlet *). Derpaa begyndte Indskibningen strax, og den 4 Septemb. blev den sidste Kest sat over. D. 8 Sept. hidfede den svenske Flaade Seil og styrede mod Carlskrone, og først da lettede de engelske og hollandske Eskadrer, som havde udtrykkelig Ordre ei at forlade Sundet, inden de Svenske alle vare igien overskibede og den skandinaviske Fred saaledes ganske var betrygget **). I Leiren havde de Svenske efterladt en Bjørn lænkubunden til en Pæl med en død Hest for ved sig, som den ikke kunde naae, hvilket man forkla-

*) Dette Document, hvoraf foranførte Data ere tagne, findes i Gienpart i det Kongel. Bibliotheks Manuscriptsamling.

**) Sjøer a. St. S. 80 f. Nye Samlinger til den danske Hist. II. 4. Witt S. 44 f. Busseus S. 53. Kalph II. 869.

rede saaledes, at Biørnen skulde betyde de Svenske, Lænken Engellænderne og Hollænderne, som ikke vilde tillade dem at drive deres Fordele videre *).

Imidlertid var Kong Frederik kommen hjem den 1 Sept., og d. 3 traadde Hovedstaden tilbage i fuldkommen Fredsstand. Borgerstabet afløstes ved Milizen, Studenterne viste sig for sidste Gang under Gevær **), "allerunderdanigst stillende sig for Hs. Kongelige Majestæt paa Slotspladsen, hvor de udi Hs. Majestæts aller-naadigste Dørværelse med en sær Skikkelighed gjorde deres Krigsøvelser, Hs. Kongel. Majestæt til faare naadig Fornøielse" ***). Da de ogsaa havde havt den Ære at blive præsenterede for Hds. Majestæt Enkedronningen, marscherede de igien til Studiigaarden, hvorfra de vendte tilbage til Fredens Sysler †), efter at have ved deres Nidkierhed lagt for Dagen, at Pallas's Sønner ei vare vanslægtede fra Forfædres Land og Roes ††). Ogsaa paa Søen forsvandt nu alt det krigeriske

*) Nye Saml. til den danske Hist. a. St. Forf. er stødt paa et heel langt Digt om denne Biørn under Titel: "En svendss Biørns sidste Ord, som var af de Svendsske bunden, sat og efterladt ved Humble-Bach udi Sælland, af Biørnens Moders-Maal oversat udi Norske Vers af een hovvarende Nordmand." Men det har aldeles intet Værd i nogen Henseende.

**) Eric Torm i Nye Saml. til den danske Hist. a. St.

***) Witt 48. Kiøbenh. Nye Tidend. for Sept. 1700. S. 65. Univ. og Skole-Annaler 1808. 2 B. S. 164.

†) Under 6 Oct. udstødte Consistorium et Publicandum til de academiske Borgere, indeholdende en Opfordring til dem, nu igien at ombytte Kaarden med Bogen m. v. Denne Bekjendtgjørelse findes aftrykt i Univ. og Skole-Annal a. St. S. 175.

††) Det er bekjendt, hvor meget dette Universitets Studerende udmærkede sig i Kiøbenhavns Beleiring 1658—59, hvorom

Dybtog, som nylig havde bedækket Hovedstadens Righed. Gyldeuløve fik under 10 Sept. Befaling at indlægge og aftaffe Flaaden, dog med Undtagelse af fire Fregatter, som med deres fulde Equipering indtil videre skulde blive liggende *). Tvende Dage iforveien var der givet Ordre til Admiralitetet, at det sorte Flag paa Toldboden strax skulde indtages og det røde, som sædvanligt, i dets Sted igien indsættes **).

Paa saadan Maade endtes denne korte Krig uden stor Ulykke, og Kongen blev, som en samtidig Forfatter udtrykker sig, nødt til at leve i Fred, der gjør Under:saatter lykkelige ***). Freden var just ikke efter Ønske. Frederik tog den, som han kunde faae den, og maatte gjøre det; thi over Rigets kosteligste Eiendele, Hovedstaden og Flaaden, svævede en truende Fare, som alene ved en hastig Fred kunde afværges. Og dog havde Frederik just fra den Side troet sig fuldkommen sikret ved de betimelige og kraftige Forholdsregler, han meente at have taget. Tidligere end nogen anden var hans mægtige Flaade i Søen, en Flaade paa 29 Linieskibe, 15 Fregatter og heved tre tusende Canoner, foreløbigen Mester af hele

den samtidige *Vitus Bering* (Obsid. Hafn. p. 23) siger saasnu: "nil incitatus alacriusve hac juvenute, ne nescias, innutrita sapientiaæ præceptis ingenia aliquid afferre supra plebem", d. e. "Intet kunde tænkes ibrigere og frygtere end denne Ungdom, til Beviis paa, at Sielen, dannede ved Viddommens Grundsaetninger, bære noget hos sig, som er opløst over Mængden."

*) Generalcommis. Archiv. Just denne Dag gif den engelske og hollandske Eskadre ud af Sundet.

***) Kongel. Befal. af 8 Sept. 1700; sammesteds. Eignende Ordre udstædtes samme Dag til Commandanten i Kronborg.

***) *Eric Torm a. St. S. 4.*

Sundet og alle dets Indløb, beskyttet af tvende Fæstninger, betrygget i sin Forbindelse med Landet og en ypperlig Orlogshavn, vel rustet, vel bemanded, vel anført. Efter Formodning stærk nok til at vedligeholde Herredømmet over Sundet, skærmede den til samme Tid om Hovedstaden og Siellands Kyster, i fornødent Tilfælde desuden altid vis paa at understøttes fra Landsiden. Nyggen havde da, saa meente Kongen, tilstrækkeligen dækket. Men en overlegen Magt aabnede Sundets Tilgange. Ingen Tapperhed eller Conduite vilde kunne hæve Kræfternes Misforhold. Den danske Flaade drog sig tilbage for tre, hvis samlede Styrke den ei var voksen. Dens (forhaabede) Sikkerhed var at foretrække for dens Ruin. Men fra nu af var ogsaa Siellands og Hovedstadens Børn borttaget. Den indsluttede, bevogtede Flaade lod Sundet fri til Fiendernes Raadighed; det var Kampen i Lænker. For dens Dine kunde de ubehindrede foretage, hvad dem lystede. Ei nok: selv var den udsat for Angreb, uden synderlig Veilighed til Forsvar. Hovedstaden, berøvet sin sande Formuur, var i lignende Stilling. Snart omspændte Faren begge fra Landsiden med. Uafvendelig Odelæggelse truede den eene og den anden. Frederik saae Danmarks høire Arm bunden, dets Hierte ængstet, dets Skæbne i Fremmedes Vold. Han ilede at redde sin Flaade og sin Hovedstad paa den Maade, han eene kunde. Han undertegnede de Vilkaar, man foreskrev, og maatte efter Omstændighederne være glad, at de meglende Stater, ledede af en paa rigtig Politisk grundet Moderation, ei forelagde andre eller haardere *).

*) Ingen upartisk Historiker kan andet end være eenig i det almindelige Bisald, som ydedes den engelske Regjering

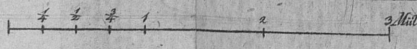
Frederik havde imidlertid gjort Erfaringer, som hos ham ikke bleve frugtesløse. Han var bleven opmærksom paa Forsvarsvæsenets Mangler. Derfor havde Fienden neppe forladt Landet, før han befalede Storcanzler Neventlow og Hertug Ferdinand Wilhelm af Württemberg at sammentræde, for at gjøre Forslag til en dygtig og tilforladelig Nationalmilices Oprettelse *); derfor maatte allerede 1701 Oberslieutenant Wilster omreise Siellands samt Smaasøernes Kyster, for at opgive de hensigtsmæssigste Midler til deres Beskyttelse **). Hovedstadens og Flaadens Tryghed ophørte siden aldrig at være Gienstand for den danske Regierings meest opmærksomme Omhu og for mangehaande didsigtende Foranstaltninger, hvilke dog i Tiden ikke formaadede at sikkre begge mod de Farer, som deres Locale kun alt for meget udsatte dem for.

Handlemaade og den kloge og sindige Amiral Hookes Conduite i dette politiske Antiggende, hvorom Burner i saa Ord fælder en saa rigtig Dom (l. c. p. 244). Krigslystne Fyrster bleve trungne til at lade hinanden i Roe, og ingen fik Lov at tage eller miste. Lykkelige Nationerne, hvis ved ethvert begyndende Brud paa den eenes eller den andens Fred altid en Mægling var tilrede, som med lige Magt foreenebe lige Villie, med lige Villie lige Magt til at hindre Udførelsen af erobringssyge eller fredsforstyrrende Planer!

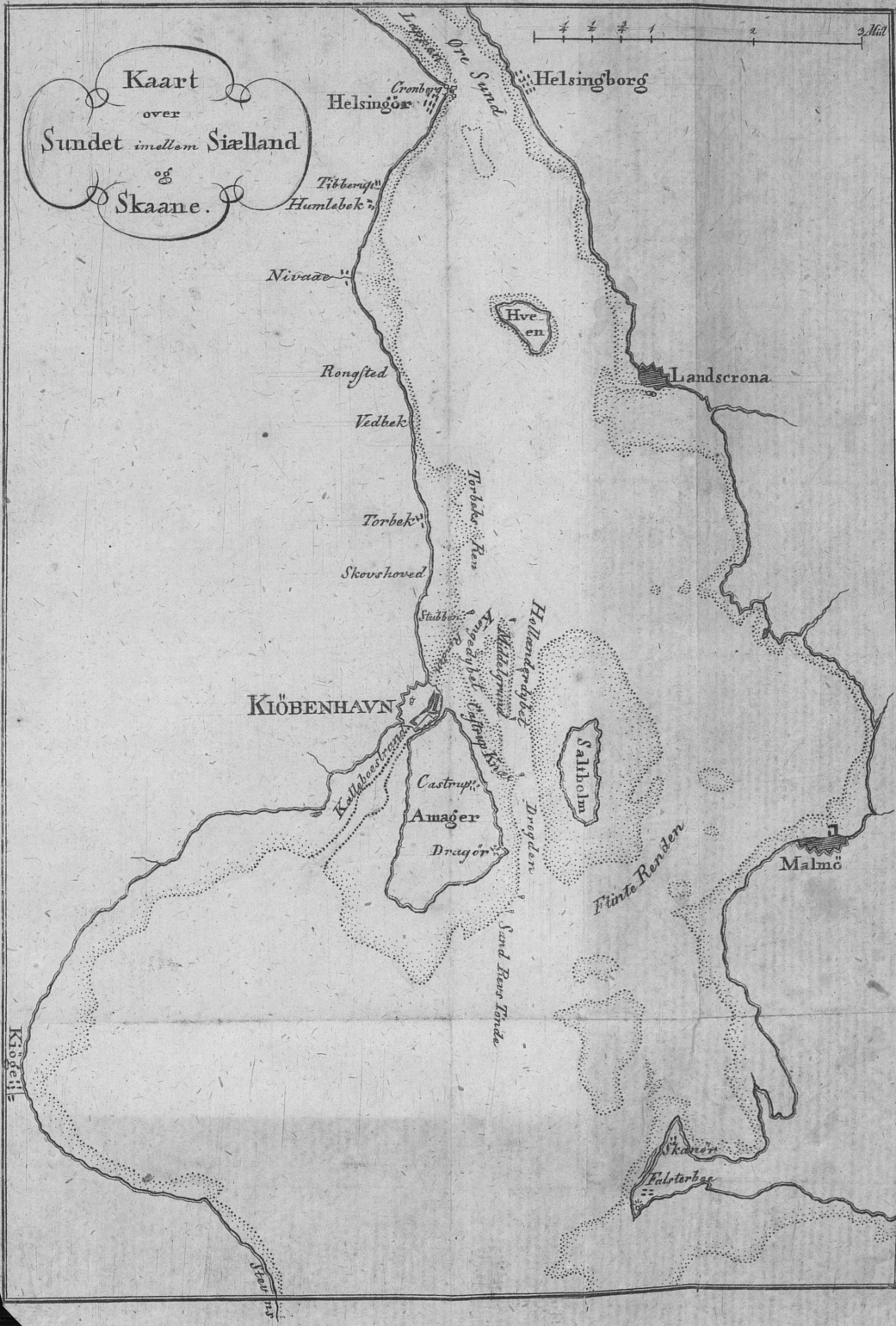
*) Kongens Skrivelse til Storcanzleren, dat. Kiøbenh, d. 7 Sept. 1700; i Cancell. Arch.

***) Riegels I. 345. ff.

Kaart
over
Sundet imellem Siælland
&
Skaane.

Helsingør Helsingborg

Tiiberger
Humlebek

Nivaa

Rongsted

Vedbek

Torbek

Skovshoved

KIØBENHAVN

Kaløsestrand
Castrup
Amager
Dragør

Sand Rens Tinde

Hollandsdyb

Saltholm

Flinte Rend

Malmö

Skåne

Falsterbo

Kjøge

Skærs